

A főváros gyógypedagógiai intézetei.

Írta: ÉLTES MÁTYÁS.

Mostanában többször esett szó a székesfőváros által létesített gyógypedagógiai intézetekről, nevezetesen a *gyengeelméjűeket nevelő*, a *gyengeelméjűeket foglalkoztató*, továbbá a *nagyothallókat és beszédhibásakat oktató intézetekről*.

A társadalom és Budapest polgársága örömmel üdvözölte ezelőtt három évvel az akkor megnyílt intézeteket. Mi régóta nélkülözött vívmánynak s a főváros részéről emberbaráti elhatározásnak vettük azok felállítását; de vannak, akik sokalják az intézetekre fordított költségeket.

Ez utóbbiak természetesen mind olyanok, akiket a Gondviselés épelméjű és éptestű utódokkal áldott meg; egy sem érzi közvetlenül azoknak a sorssujtotta szülőknak a gondját, akiknek hibás elméjű gyermekük van.

De tartsunk sorrendet és mindenekelőtt tisztázzuk azt a kérdést, kik és hányan vannak azok a tanköteles korú gyermekek, akiknek gyógypedagógiai oktatásra van szükségük?

Gyógypedagógiai oktatásra szorulnak a siketnéma, a nagyothalló, a beszédhibás, a vak, a rövidlátó, továbbá az értelem tekintetében fogyatékos, más szóval a gyengeelméjű, az ideges, aztán az erkölcsükben hibás s ezekhez hasonló gyermekek. Az elemi iskolában ezek fogyatkozásuk miatt nem boldogulnak, míg a gyógypedagógia eredménnyel foglalkozik velük: speciális és a gyermeki lélek ismeretére alapított nevelői eljárásaival hibáikat a lehetőséghez mérten eltünteteti vagy enyhíti és kenyerüket megkereső munkásokat igyekszik nevelni belőlük. Enélkül ezek a szerencsétlenek a társadalom könyörületességére lennének ráutalva.

Ezúttal azonban csak a gyengeelméjű (gyengeetehetségű, tompaelméjű, értelemfogyatékos, hülye stb.) gyermekekről, illetve azok intézeteiről lesz szó.¹

A gyengeelméjűek számát illetőleg általában helytálló az a statisztikai megállapítás, mely szerint a gyengeelméjű iskolaköteles gyermekek a városok lakosságának 0.1–0.2%-át teszik. Ezt az arányszámot igazolják a legutóbbi magyar népszámlálás adatai is.² Egytized százalékban találjuk a gyengeelméjűeket ott, ahol a nép egészségesebb viszonyok közt él, ennél nagyobb százalékban ott, ahol az egészségi állapotok kedvezőtlenek. A háború után az egész kontinensen emelkedett a gyengeelméjűek száma. Ezek alapul vétele mellett Budapesten körülbelül 1500-ra kell tennünk az iskolaköteles korban levő gyengeelméjű gyermekek számát.

Meg kell azonban jegyezni, hogy az elmebeli fogyatkozás nem mindegyiknél egyforma. Vannak enyhébb és vannak súlyosabb

¹ A vak, siketnéma, erkölcsileg hibás stb. gyermekekről ezúttal azért nem szólunk, mert ezek számára elegendő intézet van az országban.

² A legutóbbi népszámláláskor Csonka-Magyarország területén 10.601 hülyét írtak össze. (Lásd Magyar Gyógypedagógia 1926. évf. 45. l.)

esetek; szerencsére az utóbbiak vannak kisebb számban. Abban valamennyien egyformák, hogy az elemi iskolában nem boldogulnak s az életben szükséges ismereteket ott el nem sajátíthatják. Az enyhébb fogyatkozásúaknak nem kell zárt intézet, ezek az életre jól előkészíthetők az ú. n. kislétszámú (kisegítő) osztályokban is, amilyeneket a fővárosban már huszonöt évvel ezelőtt létesítettek. Az 1927—28. tanévben a székesfőváros 66 kislétszámú osztályában és a közoktatási minisztérium által fenntartott állami kisegítőiskolában (VIII, Mosonyi-utca 6) összesen 1131 gyengeelméjű gyermek részesült szakszerű nevelésben és oktatásban. A kislétszámú osztályokról, illetve a kisegítőiskoláról, a gyengeelméjű gyermekeknek jól belvált externátusos intézményeiről ezúttal szintén nem szólunk.³

Ezúttal tehát csak a súlyos esetekről beszélünk, mert van a fővárosban kb. 300 olyan gyengeelméjű is, aki zárt intézeti nevelésre szorul. Ha ezek közül 150-et a rákosfalvai, 150-et a Miklós-téri intézetben tudnánk elhelyezni: megoldottuk volna a súlyos gyengeelméjűek nevelő oktatását is. Ma azonban ezeknek csak a negyed-részt tudják az intézetek befogadni (Rákosfalván 45, a Miklós-téren 33 növendék volt az 1927—28. tanévben). Az intézeteket tehát bővíteni kellene.

De vannak, akik ellenzik ezt, mert, amint mondják, ezek az intézetek sokba kerülnek. Lehet, hogy az intézetek ma nagy összeget emésztenek fel. De ne feledjük, hogy a mai állapotokat, mikor a kezdet kezdetén vagyunk, alapul venni nem szabad. Majd ha az intézetek teljes növendéklétszámmal dolgozhatnak, akkor a költség is le fog szállani.

Ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy a gyógypedagógiai intézetek olcsó intézmények, ellenkezőleg, hangsúlyozzuk, hogy a gyógypedagógiai nevelés többbe kerül, mint az elemi iskolás gyermek oktatása. De a gyógypedagógiai intézeteket — akárcsak a kórházakat — pusztán rideg pénzügyi szempontokból elbírálni nem lehet. Ezeknél az intézeteknél a társadalom könyörületességének, áldozatos szívének és lelkiismeretének kell elsősorban szóhoz jutnia. Mert gondoljuk meg, mily rettenetes csapást jelent ez a szó „gyengeelméjű gyermek“! Akiknek szemük van és nem látnak, fülük van és nem hallanak, mert az emberiség legnagyobb dicsétől, legnélkülözhetetlenebb kincsétől, az ép értelemtől — saját hibájukon kívül, ártatlanul — meg vannak fosztva.

Szociális és emberbaráti szempontból nézve a dolgot, az a kérdés: nem kötelessége-e a társadalomnak, hogy a lehetőség határain belül gondoskodjék ezekről a szánsalomraméltó emberi lényekről, akiknek — hogyha nem is mindnyája, de — legnagyobb része a társadalom mai berendezettségének az áldozata? Bizonyítja ezt az is, hogy a nagy ipari gócpontokban, ahol kedvezőtlenek a megélhetési viszonyok: az abnormis gyermekek száma is egyre nő.

Nem kötelességünk-e ezekről a szerencsétlen gyermekekről

³ Ezeket tárgyalja vitéz *Gévay Károly* székesfővárosi szakfelügyelő lapunk mai számában megjelent tanulmányában, és *Ákos István*, a M. Gyógypedagógiai Társaság alelnöke „Les classes dites faibles“ című könyvismertetésében.

külön intézmények felállításával gondoskodni, ha látjuk, mily rettentő terhet jelent egy-egy súlyosan elmegyenge gyermek a családban, aki a többi gyermekre rossz hatással van, akivel a szülők és testvérek bánni sem tudnak, vagy elkényeztetik, vagy túlságos szigort alkalmaznak vele szemben s akinek felügyelete és gondozása egy épkézláb embert állandóan lekötve tart ott, ahol minden kenyérgyűjtésre szükség lenne? Ebből is látjuk, mily nagy megkönnyebbülést jelent a családokra a gyengeelméjű gyermekek intézeti elhelyezése.

De különösen súlyos és szívetfacsaró a gyengeelméjű gyermek gondja a városokban, főleg pedig a fővárosban, ahol emeleteken elosztott, kalitkaszzerű lakásokban pereg le az élet. Udvar, kert nincs, ha pedig az utcára megy a gyengeelméjű, a bábáskodó tömeg kineveti, kigúnyolja s ahol lehet, kihasználja a szerencsétlent.

Csak aki érintkezett velük, tudja, mily lehangoló érzés a szülőnek, ha látja, hogy a normális gyermekek neveléséről mintaszerűen gondoskodik a főváros, de az abnormis, a gyengeelméjű stb. gyermek onnét ki van rekesztve és nincs hely, ahol az elhelyezhető lenne.

A gyengeelméjűek számára nincs elég intézetünk, s a meglevőkbe hiába folyamodnak a székesfővárosi szülők, gyermeküket felvétetni nem, vagy csak igen ritkán tudják s ezrével hevernek az intézeteknél a felvételt kérők folyamodványai.

Az elkeseredett szülők panaszai élénken bizonyítják, hogy nagy szociális szükségletet elégített ki a székesfőváros, mikor a gyógy-pedagógiai foglalkoztató- és nevelőintézeteket életre keltette.

Mert a gyengeelméjűeknél még egy súlyosbító körülménnyel is kell számolnunk. Ezeknél nemcsak az elemi ismeretek nyújtásáról van szó, hanem valami hasznos foglalkozást is el kell sajátíttatni velük és külön munkaalkalmat kell nekik teremteni, mert ezek a szerencsétlenek a normálisokkal a versenyt soha és seholsem vehetik fel, azért kell a részükre foglalkoztató intézeteket is állítani, ahol nem a nyilvános életre, hanem az intézetekben való foglalkozásra nevelik a gyengeelméjűt. Ezeknek a foglalkoztató intézeteknek aztán olyan szervezetet kell adni, hogy ott életfogytig ellássák a gyengeelméjűeket és ennek fejében azok fizikai és egyéb erejét az intézet fenntartására foglalkoztassák.

Az abnormitás társadalmi betegség, amelynek megszüntetésén minden eszközzel dolgoznunk kell. De ha itt tenni akarunk valamit, megint csak azt látiuk, hogy a társadalom mai berendezettségében van a baj, azon kellene változtatni, az alkoholt, a vérbajt, a tuberkulózist, a rossz táplálkozást, az egészségtelen lakást stb.-t, stb.-t kellene megszüntetni s ekkor az abnormis gyermekek száma is csökkenne. Ez volna a gyengeelméjűséggel szemben a leghathatósabb védekezés. De ez csak távolabbi cél lehet. Mert addig, amíg itt jelentős eredményeket el nem érünk, amíg gyengeelméjűek vannak, addig a róluk való gondoskodást a városok vezető körei maguktól el nem háríthatják. Nem találunk várost a nyugaton, ahol az abnormis gyermekekről külön ne gondoskodtak volna.⁴ Ezt a gon-

⁴ Ott is érzik a gyengeelméjűek eltartásának nehézségeit, vannak köztük olyanok is (pl. a plimouthi polgármester), akik amellett érvelnek,

doskodást Budapestünk a legutóbbi időkig elmulasztotta. Elismerés illeti a város vezetőségét, különösen pedig dr. *Purébl Győző* székesfővárosi tanácsnokot azért, hogy ezt a mulasztást pótolta és a székesfővárosban ilyen nélkülözhetetlen intézményeket hozott létre.

De nemcsak Budapesten, a vidéki városokban is megindult a mozgalom a gyengeelméjű gyermekek intézetei érdekében: Gyula, Kisújszállás, Nyíregyháza, Hódmezővásárhely, Szentes stb. hasonló intézeteket létesített vagy akar létesíteni. És ez természetes is, mikor az 1921. évi XXX. t.-cikk a tankötelezettséget ezekre is kiterjesztette.

Nem helyeseljük, de megértjük, hogyha valamelyik vidéki kis város vagy község, ahol csak kevés ilyen szerencsétlen gyermek akad, szabadulni akar azok szakszerű nevelésének gondjától, de a székesfőváros, ahol százával vannak ilyen gyermekek, ezt nem teheti meg. A székesfőváros kötelezettséget vállalt arra, hogy a népoktatási intézetekről maga gondoskodik. Ennél sokkal többet is tesz, mikor fenntart olyan iskolákat, amelyekre a törvény nem is kötelezi. Fenntartja őket, mert úgy kívánja a székesfővárosi polgárok érdeke, akikre kár háramlanék, ha ezek az iskolák nem lennének. Ha ezeket a főváros törvényes kötelezettség nélkül — megjegyzem, nagyon helyesen — fenntartja, akkor a szerencsétlen gyengeelméjű gyermekek nevelésének gondját sem háríthatja el magától, mert ez népoktatásügy és erre a fővárost a törvény, de ezen felül a XX. század mentalitása is kötelezi, mely nem tűri meg azt, hogy a lakosság egy része koldusként nőjjön fel, hanem azt kívánja, hogy még a fogyatékosokat is lehetőleg termelő, produkáló erőkké fejlesszük ki.

Meg vagyok győződve, hogy a főváros vezető férfiai is belátják ezeket és a feltétlen szükséges takarékoságot nem a legszerencsétlenebb — az ép értelemtől megfosztott gyermekek nevelőintéztein gyakorolják.

Luxusintézeteket nem akarunk, ilyen intézeteink nincsenek, de a legszükségesebbet ezektől a szerencsétlenektől, akik maguk még jóformán kérni sem tudnak, — megtagadnunk nem szabad.

Ne feledjük el, hogy amit a gyógypedagógiai intézményekre költ a főváros, azt a szegényházak, munkanélküli segítéyek, kórházak stb. tételénél bőven megtakarítja és emellett a koldusok számát csökkenti és elvonja az utcáról ezeket az oda nem való szerencsétleneket.

hogy a súlyos gyengeelméjűeket — akik nem produkálnak annyit, amennyit elfogyasztanak s másoknak csak terhére vannak — három évi eredménytelen kezelés után fájdalommentesen ki kell végezni. Ezt a nézetet vallották a háború előtt sokan Németországban is. De a háború után a németek, dr. *Meltzer* kormányfőtanácsossal az élükön, megváltoztatták e tekintetben nézetüket és azt mondják, a gyengeelméjűeket nem szabad erőszakkal kiirtani, mert ezáltal nagy erkölcsi értékeket tennék kockára. A gyengeelméjűség ellen csak társadalmi úton lehet küzdeni, addig pedig, amíg itt jelentős eredményeket el nem érünk, addig az emberiségnek ezt a keresztjét viselnie kell. (L.: *Dr. Meltzer: Das Problem der Vernichtung lebensunwerten Lebens*. C. Marholds Verlag Halle a. S.) Nálunk a *Magyar Gyógypedagógiai Társaság* (Bp., VII. Hermina-út 7) tűzte a fogyatékoság megszüntetését zászlajára. Hasonló irányban működik az eugenika is.

Átmeneti osztály. Kisegítő iskola. Gyógypedagógiai nevelőintézet.

Irta: vitéz GÉVAY KÁROLY székesfővárosi szakfelügyelő.

Negyedszázada immár, hogy Budapest székesfőváros népoktatási intézményeinek keretébe belekapcsoltatott a fogyatékos értelmű gyermekek szakirányú oktatása és ma, 25 év után, még mindig nagyon sok kívánni való és megoldást váró feladat előtt állunk.

A székesfőváros kislétszámú osztályainak tanulmányi felügyeletével 1927. évi szeptember havában megbízatván, a gyakorlatban tapasztalt visszasságok megszüntetését tűztem ki feladatommul.

Nem szándékozom ezúttal az okokat tárgyalni, melyek értelmi fogyatkozást idéznek elő, sem pedig részletekbe menően ismertetni az értelmi fogyatkozás mibenlétét és fokozatait, csak azt akarom itt leszögezni, ami minden gyakorlatilag működő pedagógus előtt ismeretes, hogy t. i. az elemi iskolában értelmileg fogyatékos gyermekek jelentős számban vannak s velük az elemi iskola számbavehető eredményt elérni nem tud, — de erre az elemi iskolának a mai tömeges tanítás mellett ideje sem jut.

Budapest székesfőváros tek. Tanácsa, mint fentebb említettem, már 25 évvel ezelőtt belátta, hogy az értelmileg fogyatékos gyermekek részére külön szakiskolák szükségesek s felállította a „Kisegítő-iskolákat“.

Ezeket a kisegítő-iskolákat, mint ilyeneket, a város a szanálás-kor megszüntette, helyükbe úgynevezett „Kislétszámú osztályokat“ állított, még pedig először 49-et, majd 63-at s végül az elmúlt évben 66 osztályt. Ezek az osztályok mindenkor azokban az elemi iskolákban állítottak fel, ahol a szükség úgy kívánta. Elnevezésüket is megváltoztatta a tek. Tanács, még pedig azért, mert a szanálás ezen iskolatípus megszüntetését előírta, továbbá, mert a tanulók szülei ezt így kívánták.

A szülőknek a „Kisegítő-iskola“ elnevezés ellen való idegenkedése, elfogultsága általánosnak látszik, a budapesti állami kisegítő-iskolában is küzdenek ellene, — ez tehát igen súlyos kérdés, melynek elodázása csak az ügy rovására történhetnék. Az természetes, hogy a saját gyermekét, a saját vérért minden szülő jobban szereti, másénál jobbnak, kiválóbbnak tartja s nem szívesen látja őt a gyengeelméjűek közt; de ez nem mehet annyira, hogy a szülő értelmileg fogyatékos gyermekét a szakemberek megállapítása után is normális vagy jó képességűnek tartsa és az utóbbiak közé erőltesse, mert ezáltal akaratlanul is gyermeke érdeke ellen cselekszik, annak ellenségévé lesz a szülő. Természetes, hogy igyekeznünk kell az ilyen elfogult szülőket megértéssel kezelni és felvilágosítani, panaszaitak lehetőleg orvosolni, de a gyermek érdekének — ha mindjárt a szülő akarata ellenére is — érvényt kell szerezniünk (ezt a törvény is így kívánja*) s a fogyatékos értelmű gyermekeket úgy kell csoportosítanunk, hogy körülbelül egyenlő képességűek

* 1921. évi 30. te., 6—7. §.

kerüljenek egy csoportba s képességeikhez mértén mindannyian megkapják azokat az ismereteket, amelyeket felfogni s magukévá tenni képesek.

Az értelmileg fogyatékos gyermekek nevelésére a székesfővárosnak ma kétféle intézménye van: gyógypedagógiai nevelőintézet és kislétszámú osztály.

A székesfőváros tek. Tanácsának áldozatkészségét igazolja az a körülmény, hogy az állam mellett, mint iskolafenntartó község, a székesfőváros állított fel legtöbb gyógypedagógiai intézetet. A súlyosabb értelemfogyatékosok részére a székesfővárosnak két nevelőintézete van: az egyik a III. ker. Miklós-téren, a másik a X. ker. Rákosfalván. Ezek kibővítése remélhetőleg a közeljövőben megtörténik, úgyhogy azok teljes mértékben végezhetik majd nehéz feladatukat.

A másik csoport, a kevésbé súlyos értelmi fogyatékos gyermekek csoportja a kislétszámú osztályokban helyeztetik el.

A kislétszámú osztályok összegyűjtik a normális elemi iskolából azokat a gyermekeket, akik egykorú, normális társaikkal haladni nem tudnak s osztályismétlés árán sem képesek a legszükségesebb elemi ismereteket elsajátítani.

A kislétszámú osztályok feladata, hogy a kiválogatott értelmi fogyatékosokkal külön tanterv szerint, szakszerűen foglalkozzanak. Ezek az osztályok kettős hivatást töltenek be: az egyik, hogy a gyermeki elme fejlődéséhez mértén, a nevelési eszközök állandó és gondos alkalmazásával dolgozzák fel a tanításra kitzűzött anyagot; a másik, hogy elkülönítsék a normálisoktól az értelemfogyatékosokat s ezáltal az elemi iskola munkáját megkönnyítsék.

A kislétszámú osztályok értelemfogyatékos tanulói képezhetőségének határa azonban nagy eltéréseket mutat, ez a körülmény indított arra, hogy a gyakorlatban szerzett tapasztalataim alapján a kislétszámú osztályok tanulóinak két csoportba való osztását javasoljam. Azt tapasztaltam ugyanis, hogy a kislétszámú osztályokba beosztott értelemfogyatékos növendékeink nagyobb hányada több tanítási anyagot képes elsajátítani, mint amennyit a kisegítőiskola tanterve előír. Ezek részére ezt a többletet biztosítani is kell.

Javaslatom elfogadtatott s a mult tanév elején kísérletképen kibővítettem a kisegítő-iskolák számára előírt tanítási anyagot s ezen új tanítási anyag alapulvétele mellett végeztük nehéz munkánkat.

Az eredmény azt mutatja, hogy a kislétszámú osztályok tanulóinak nagyobb része (70—75%) a bővített tananyagot sikerrel elvégezte, sőt kedvező fejlődésük folytán a kislétszámú osztályok tanulóinak 4%-át az elemi iskolába visszahelyezhettük.* A kislétszámú osztályok tanulóinak kisebb része (25—30%) ezzel az anyaggal — súlyosabb természetű értelmi fogyatkozása miatt — megbirkózni nem tudott.

Ez az eredmény indokoltá teszi azt a gondolatot, hogy a kis-

* Ezeket azért tovább is szem előtt tartjuk annyiban, hogy előmenetelükről az illetékes elemi iskolák igazgatóságai a következő évben karácsonykor a kislétszámú osztályok szakfelügyelőjének jelentést tesznek. Rossz előmenetel esetén az illető tanuló ismét visszahelyeztetik a kislétszámú osztályba.

létszámú osztályok növendékeinek két csoportba való elkülönítését állandósítsuk: az egyik csoport (a súlyosabbak) a kiségitő-iskola tantervében előírt anyagot, a másik (a jobbak csoportja) a kibővített anyagot végzi el. Az utóbbit „Átmeneti osztálynak“ nevezzük el. Az „Átmeneti“ elnevezés azonban csak a hivatalos érintkezésben használatos; egyébként ezek az osztályok is az elemi iskolai párhuzamos osztályok elnevezését (az a, b, c, d jelzést) vennék fel, mégis azzal az eltéréssel, hogy az „Átmeneti osztályok“ nagy kezdőbetűket viselnének (A, B, C, D). Így eloszlanának a szülők aggályai, eltűnnék a szerintük megbélyegző elnevezés s a gyermekek a súlyosabb értelmfogyatékosoktól elkülönítve részesülnének oktatásban.

Az „Átmeneti“ hat felmenő osztályból állana s a tanítás anyaga úgy csoportosíthatnák, hogy hat év alatt az átmeneti osztályok tanulói nagyjában elvégeznék az elemi iskola négy alsó osztályának tananyagát az alábbi elosztás szerint:

az I. átmeneti oszt.	az elemi I. oszt. anyagának felét,
a II. „ „ „ „	I. oszt. anyagának másik felét,
a III. „ „ „ „	II. oszt. anyagát,
a IV. „ „ „ „	III. oszt. anyagának felét,
az V. „ „ „ „	III. oszt. anyagának másik felét,
a VI. „ „ „ „	IV. oszt. anyagát.

Az anyagot így természetesen csak körvonalazni akartam, részleteiben egyéb eltérés is lenne az elemi iskola és az „Átmeneti osztályok“ anyaga közt. Például számolásból és nyelvtanból az elemi iskola megosztott anyagánál is kevesebbet, a történetből, alkotmánytanból, gazdaságtanból pedig többet végeznének az „Átmeneti osztályok“. Ez azonban részletkérdés, amivel ezúttal foglalkozni megint nem kívánok.

Az „Átmeneti“ hatodik osztály elvégzése után a tanuló megkapná az elemi iskola negyedik osztályának megfelelő bizonyítványt, szerzett ismeretei pedig alkalmassá tennék őt ipari pályára, esetleg a polgári iskolában való elhelyezkedésre.

Az „Átmeneti osztályból“ kellő előmenetel esetén a gyermek nagyobb nehézség nélkül visszamehetne a megfelelő elemi osztályba; vagy pedig, ha az „Átmeneti osztályban“ gyengének bizonyulna, átmenne a kiségitő-iskolába, esetleg a gyógypedagógiai intézetbe.

Végeredményében eszerint Budapest székesfőváros területén az értelmileg fogyatékosok oktatására háromféle intézményünk lenne:

- a) a gyógypedagógiai nevelőintézet,
- b) a kiségitő-iskola,
- c) az átmeneti osztály.

Ennek a rendszernek az az előnye, hogy minden értelmileg fogyatékos gyermek alapos és gondos vizsgálat után a neki legmegfelelőbb osztályban, illetőleg tanintézetben nyerne nevelést és oktatást.

Bizonyos, hogy a tanulók helyes csoportosítása nem könnyű feladat, amely szaktudáson kívül a fogyatékosok iránt megértést és szeretetet is kíván. A megértés és szeretet hiánya sokszor már a

kiválasztáskor nehézségeket okoz. Az elemi iskolák oktatóinak egy része, sajnos, nem ismeri, azért aztán nem is támogatja intézményeinket a megkívánt módon. Ennek az állításomnak — amely azonban sem vád, sem szemrehányás, csak a tények megállapítása akar lenni — illusztrálására legyen szabad felemlítenem a következőket: az 1927—28. tanév végén az elemi iskolák 409 gyenge tanulót ajánlottak az értelmi fogyatékosok iskoláiba leendő áttelepítésre. Ez a 409 gyermek 87 elemi iskolából került ki. Tudva azt, hogy a székesfővárosnak 113 elemi iskolája van, nyilvánvaló, hogy 26 elemi iskolából nem ajánlottak egyetlenegy fogyatékos értelmű gyermeket sem.

Utánajárva a dolognak, megállapítottam, hogy ott is vannak értelmileg fogyatékos gyermekek, az ajánlások elmaradásának tehát más oka van. Ugyanis egyik-másik osztálytanító nem ismeri az értelemfogyatékos gyermekek iskoláinak rendeltetését, a másik csupa jószívűségből hallgat a laikus szülő könyörgő szavára s nem ajánlja áttelepítésre a gyenge gyermeket.

— Majd megerősödik jövőre — gondolja a szülővel együtt.

Csakhogy a következő évben már más kezébe kerül a gyermek s ugyanaz a nóta kezdődik vele elülről, persze mindez a szegény gyermek rovására, aki felett így a legtermékenyebb évek kihasználatlanul telnek el.

Szeretném erről a helyről is megnyugtanni az elemi iskolákban működő kartámsaimat, hogy az értelmileg gyenge gyermekeket ne tartásik vissza, hanem ajánlják áttelepítésre. Ez az ajánlás még nem jelenti azt, hogy az ajánlott gyermek okvetlenül — esetleg normális képességekkel is — az értelemfogyatékosok közé kerül. Megnyugtathatók mindenkit, hogy az áttelepítést nagyon is beható és lelkiismeretes vizsgálat előzi meg és csak ezután történik a döntés. Az áttelepítésre ajánlott gyermeket először is megvizsgálja egy szakember, leltárba veszi iskolai ismereteit és megállapítja értelmének fejlettségét. A szakember feljegyzéseit az idegszakorvos tanulmányozza át, ez is megvizsgálja a gyermeket s javaslatot tesz arról, hogy a gyermek hova helyeztessék. Az idegszakorvostól a szakfelügyelőhöz kerülnek a gyermek iratai, aki aztán az áttelepítő bizottság elé viszi az ügyet. Az áttelepítő bizottság a szülő jelenlétében és annak meghallgatásával végérvényesen dönt a gyermek további sorsa felől.

Ebből kitűnik, hogy az ajánlott gyermek alapos vizsgálaton megy át, mielőtt az értelemfogyatékosok közé felvétetnék.

Sokszor megesik az is, hogy az áttelepítésre ajánlott gyermeket nem telepítik át, hanem meghagyják az elemi iskolában. A legutóbbi áttelepítések alkalmával is 409 ajánlott gyermek közül 74-et (18%) az elemi iskolában meghagyott a bizottság.

Ezeket kívántam röviden elmondani. Boldog volnék, ha szavaim visszhangra találnának megértő tanítói lelkekben s az értelemfogyatékos gyermekek megmentésére kezét fogna velünk az elemi iskola, kezét fognának a kellően felvilágosított, megértő szülők a nemesszívű emberbarátokkal egyetemben. Szeressük a fogyatékos gyermeket, tegyünk jót szegénykével. Hisz ő maga ártatlan abban, hogy fogyatékos lett. A hiba máshol, legtöbbször magában a társa-

dalomban van. Ezt a hibát csak úgy tehetjük jóvá, ha a szeretet melegével árasztjuk el a szerencsétleneket, akik gyámoltalanságukban a szeretetre többszörösen is rászorultak.

Dr. *Purébl Győző* tanácsnok úr megértő lélekkel, nemesen érző szívvel karolta fel a fogyatékosok oktatási ügyét. Szentül meg vagyok győződve, hogy ezekben a törekvésekben mindig maga mellett találja a székesfőváros tanügyi munkásait.

„A rózsza van szép.“

(Hibás kifejezés lélektani elemzése.)

Írta: VAS ISTVÁN.

A siketnémák budapesti és szegedi intézetének első osztályában mindjárt mondatokra tanítják a tanulót. A tárgyak neveit a mondat egészében és annak hangulatában ismeri meg a siketnéma. Intézeteink általában az óvatos, de céltudatos kísérletezés korát élik.

A beszéd szövevényes lelki működés. Elsajátításának útját a természet szabta ki. Bizonyos, hogy a lélek *mondattal* fejezi ki mondanivalóját. Jelen cikk rövid keretein belül egy olyan »hibás« kifejezés lelki folyamataival kívánunk foglalkozni, mellyel a tanuló még a helyes kifejezés közlési tökéletességét is túlhaladta.

»*A rózsza van szép*«. Nyelvünkben nem használatos, de a siketnémák ajakán gyakori kifejezés.

Ziehen, asszociációs pszichológus, fiziológiai szempontból foglalkozik a kérdéssel. „Megkülönbözteti az asszociációnak úgynevezett *disparat* formáját, melynél valamely képzetről egy másik, vele kapcsolatos képzet minden szorosabb formális kapcsolat nélkül bukkan fel a tudatban, s ezzel ellentétben az *ítélő asszociációt*, melynél a két képzet hiányos összefüggését valamely közbeeső, kizárólag kapcsoló jelentőségű képzet hidalja át, mely úgy az elsőhöz, mint a másodikhoz hozzátartozik. Disparat asszociáció volna „rózsza“—„piros“ („Rose“—„rot“), melynél kétes, vajjon a rózsza individuális egységű, azaz térbeli és időbeli jegyei, melyek tehát *egy bizonyos* rózsára jellemzetesek, fedik-e egymást? Ítéletes asszociáció pl. „*a rózsza* (van) piros“. („Die Rose-ist-rot“), melyben az „ist“ szó, az ú. n. kopula képviseli a kapcsolatot, a folytonosságot. szemben az előbbi asszociációs forma szökellő voltával s melynél e folytonosság teszi nyilvánvalóvá, hogy a két egybekapcsolt képzet egyéni jegyei igenis fedik egymást s hogy a „piros“ állítás egy bizonyos rózsára vonatkozik. Az *ítélés* jellemzetes vonása tehát *Ziehen* szerint az *asszociációs folyamat folytatólagossága* volna... E folytonosságra, melyet a román s a germán nyelvben az *est, ist*, stb. *segédeige* képvisel, alapítja *Ziehen* az ítéletek élettani magyarázatát is. Fel kell tételeznünk, — mondja *Ziehen*, — hogy az „ist“ kapcsoló képzet nemesak a „Rose“ kézzel áll visszaható, de a „schön“ kézzel is előfelé ható vonatkozásban. A „Rose“ kézzetnek megfelelő Ro. anyagi, illetve agykérgi állapot s az agykérgi Ro. állapot között, mely a „schön“ kézzetének felel meg, egy közbeeső materiális folyamat kell, hogy legyen és semmi okunk nincsen, hogy ezen közbeeső folyamatról feltételezzük, hogy az ne járna valamelyes pszichés korrelátummal.“ *Ranschburg*, *Ziehen* ezen magyarázatát nem tartja kielégítőnek és tagadja, hogy az „ist“ tenné ítéletjellegűvé a mondatot. A németül hibásan beszélő egyén „schön“ vagy „Rose-schön“ kifejezéseit, avagy pusztán a „Ja!“ állítást is ítéletnek minősíti. *Ranschburg* variálja ezt a mondatot és kimutatja, hogy annak bármely szava lehet ítéletjellegű. Pl.: „*a rózsza szép*“ (nem a tulipán):

„a rózsa szép (nem pedig csunya)“: „nicht: die Rose war schön, sondern: die Rose ist schön.“ Szóval az ítélés súlypontja... az egybevetésen, az időben érintkező tartalmak kölesönös vonatkozásán van — mondja *Ranschburg*. „Hogy ezen egybevetéshez a megítélendő képzetek időbeli egybeesésére szükség van, az bizonyos. De hogy az ingerületvezetési folyamat, mely az egyik képzetet a másikkal egybekapcsolja, volna az ítélest jellemző folyamat, az eszerint szóba sem jöhet.“ (Lásd: *Ranschburg: Az emberi elme.* 204—207. old.)

Figyelem és tőlem telhetőleg elemezem tanítványaim beszédalakulását. Lássuk a kérdést az iskola szemszögéből. Miként jelenik meg az „időben érintkező tartalmak kölesönös vonatkozása“ a siketnéma tudatában? Ingerületvezetési folyamat, kapcsoló képzet, (kopula-e) az „ist“ létige?

Minden kifejezés hangulata, szándéka az egész gondolati tartalomra vonatkozik. A kész tartalmi gondolatot előidéző tudatalatti szintézis, a különböző érzet- és képzelemek, — érzetek és képzetek, — irány- és célképzetek agykérgi kapcsolódásai nem lehetnek tárgyai a közlés szándékának. A tartalom összeállítása csupán ez az agykérgi munka. A kifejező gondolat pedig a kész objektivált tartalom, mellyel szemben az »összén« úgy viselkedik a tartalom kifejezésének ideje alatt, mint a külvilágban végbemenő élménynek másodszori (tehát egészében már átélt) érzékelésekor. Feltehető-e, hogy a kész tartalmat előidéző szintézissel parallel olyan — szóképzeteket előkészítő és irányító — folyamat menne végbe a tudat alatt, melynek azután szerepe volna a tartalom kifejezésének mondattani viszonylatában? Pl. A tartalom: Mihálynak a kalapját lefújta a szél. É tartalom összetevése idején különböző érzetek, képzetek és azok együttthatói szerepelnek. Ezek közül első fejlődéses termék, mint elemi együtttható, többek között a „van“ szóval kifejezhető létérzet. Pl. *Mihály van, kalap van, övé van* stb. Van-e szüksége az elmének arra, hogy ezen tartalmi összetevéssel egyidejűleg az „övé“ szóképzet is ingerületbe jöjjön a van szóképpzel együtt, mely azonban az egész tartalomra vonatkozó viszonylatban csak mint lappangó társa, mintegy eleme szerepelne a birtokviszonyt jelentő *-nak* és *-ja* ragoknak? A beszédet csak gyermeknél korábban jelentkezik a sémásabb használatra alkalmasabb »övé« névmás, mint a több szempontból is kisebb részleteket jelentő *-nak* és *-ja* ragok.

A siketnéma beszédalakulása azt mutatja, hogy szavaik az objektivált egész tartalomhoz tapadnak és jelentésük a beszédfejlődés során az egész tartalmon alakul, változik a hallgató felfogása felé. Szavaik: az idő egymásutániségában kifejezendő mondat tartalmi *szómondatai*. Minden nyelvtani mondat megfigyelhetőleg *annyi lelki mondatból áll, ahány szó és rag van benne*. A szó egyrészt az egész tartalomnak, másrészt ezen össztartalom egy bizonyos megvilágításának — *egyetlen neve*. A beszélő szempontjából: csupán az összkép alkatrészeinek megvilágítási differenciája és ezzel együtt az össztartalom részeinek tudatossági foka az egyes szómondatok közötti különbség. Bárhonnan és bármely előzményes beszédbe kapcsolódó hangulattal kezdi szóbonctani az »összén« a vele szembekerült, objektiválódott tartalmat: a vezérképzetes szóban (szómondatban) az »*alany*« iránya felől lappang az egész tartalom. *A helytelen kifejezések csak a beszélni tudó*

szempontjából hibásak. A tanuló szómondatai tömörek és a maga szempontjából *mondattanilag* is helyesek. Pl.: *Mihály kalap övé leesett.* Az »övé« nem állítmány (a kalap az övé), hanem e helyütt a birtokviszonyt jelentő *-nak* és *-ja* ragokkal azonos *mondattani* szerepet tölt be. Az egész tartalomnak hordozója. Mondattanilag *általános használatra alkalmas*, mondattanilag ki nem differenciált, jelentésfejlődés (rövidülés) alatt álló szó.

A Ziehen-féle »van« („ist“) kapcsoló képzet szerény véleményemben ugyanannak az egész tartalomnak (die Rose ist schön) éppúgy az egyik szómondata, mint bármely más szava.¹ A szavak mint önálló jelentések pusztán egymásmellettsége (rózsa-szép), szómondatjelleg nélkül, még a tudat egyetlen egy mondatát fogó aktusában sem eredményezhetnének összefüggést, megértést.² A külvilági tárgyak pusztán megnevezése is lelki mondat. Mivel a külvilágból érkező inger nem jelenti még a szemléletről való tudatot (a tudatosság kifejlődésének a kölcsönhatások, a viszonyészrevételek kifejlődése az alapja), tehát az érzékelést csak a viszonyészrevétel teheti tudatossá; s mivel a külvilág minden tárgya az »én« érzékelésében és felfogásában vagy cselekszik, vagy mozgás nélkül »van« a térben és az időben: a »van« kifejezést fedő *létérzet*, mint viszonyészrevétel, szintén pozitívuma, tudattárgya alanyiségünknek. A »van« csak a beszédben, a szándékos ítélet egészének jelentésében zárja ki a »nincsen-t«. Hogy azonban az objektivált kész tartalomnak benső érzékelésekor, a vele szembekerült »összén« felfogásában, a »van« létérzet is viszonyészrevételei tagja a »nincsen« hiányérzetnek (miként a »nincs« is csak része a »van«-nak): azt a beszélni tanuló siketnémák gyakran igazolják. [„Van nem“ = ist nicht.]

A »van« létérzet minden tárgyszemléletnek vagy objektiválódott képzetnek állandó szubjektív együtthatója. »A rózsza szép« kifejezésében nem a képzetek folytonos jövés-menése, hanem az egész tartalomnak állandó objektiválódottsága és a figyelemnek az egész tartalmon való állandó jelenléte a kifejezés tartama alatt, vagyis a szavak tudatalatti mondatjellege eredményezték és tették „nyilvánvalóvá“ a »rózsza« és a »szép« egyéni jegyeinek azonossági tudatát. A »rózsza« kifejezésekor a »rózsza«-ra, mint tárgyi viszonyészrevétel képzetére esik a koncentrált figyelemfény. Együtthatója, a mondat kezdetétől kifejezni szándékolt »szép« azonban szintén részesül — habár kisebb — figyelemfényben. Egyidejűleg. De a »rózsza« képzet, ezen egyidejűségében és az »összén« felfogásában, a rózsza »van« létigének megfelelő létérzettel is társul. Mint *benső* érzékelési tudattárgynak (objektiválódott képzetnek) is azon viszonyészrevélettől függ a rózsza észrevétele, melyben a »van-nincs« érzet »van« része lelte meg az objektiválódott tagját a benső érzékelésben. Ha ugyanerre a »rózsza« képzetre, mint tudattárgyra, oly koncentrált figyelemmel néz a vele szembekerült »összén«, hogy

¹ *Kifejezésbeli* kapcsoló szómondatát a benne rejlő tartalmak teszik.

² ...emellett az objektív tartalmi egység mellett a tudat szubjektív egységet is mutat, mert a tartalomnak az alanytól való észrevétele. a tudatosság maga is egységesítőleg hat: a tartalmak valamennyien, amint lefolynak, csak egy alany számára tudatosak. (Kornis: *A lelki élet.* I. 57.)

kisebb megvilágításban részesül a bensőleg érzékelt (megkülönböztetett és felismert) »rózsa« képzet, és helyette a rózsa szépségét felfogni tudó figyelemsugarak kerülnek előtérbe, akkor a »szép« tartalmi szómondat asszociálódik az egész tartalommal. Ez a »szép« azonban nem hiányzott még a hallgatónak »ózsza« szómondatából sem teljesen. Az ő lelkében a »rózsa« vagy cselekszik, vagy van, vagy valamilyen volt. Csak nem volt kidifferenciálva, partikulárisan is tisztázva az állítmány. A »szép« tartalmi szómondatnál, miként a külső szemléléskor, úgy ezen benső képzet szemlélésekor is, a »rózsa« képzete homályosodik el (a »van« létérzete együtt-hatójával egyetemben) és kidomborodik a (rózsa) (van) »szép« tartalom. A kifejezésbe hozott »szép« hasonlókép érzékelés és viszonyészrevétel eredménye. A »szép« érzete alanyiságunk tényleges tartalma. Tehát: van. Pozitívum, melynek együttthatója a létérzet, tehát: szép van. Ha a tartalom mindegyik eme része koncentráltan világítatik meg a kifejezés egymásutániságában, akkor a »rózsa van szép van« szómondatok keletkeznek, melyek mindegyikében az egész tartalom rejlik. Tanítványaink önkéntes kifejezései: »a rózsa szép«, »a rózsa szép van, a rózsa van szép«, sőt: »a rózsa van szép van«. Élettanilag egyik kifejezés sem hibás. A mi nyelvünk sem mentes a szándékos ítélet érzelmével meggazdagodott és így intenzívebbé vált (szép) van létérzettől. Csak nem hozzuk felszínre a harmadik személyben.

»A rózsa van szép« román vagy germán kifejezésben összeolvadva jelent meg a két létérzet, de mint alanyi szómondat felbontása, főképp az alany létérzetét domborítja ki, mert ez az érzékelés sorrendje. (A létérzet egyik feltétele: az objektum érzékelése.) A melléknévi állítmány létérzete e helyütt homályosabb tudat-tárgy.¹ Nem könnyű lelki munka az a beszédfejlődés során, hogy valamely szó nem a tartalom érzékelési rendjében, hanem az illető nyelv teljes szerkezetének megfelelően differenciálódjék ki mondat-tani viszonylatában. Noha a beszédben alig érezzük a lappangó tartalom objektíválódottságát, mégis e tartalom tudatviszonyai azok, melyek meghatározzák a szavak kezdetben való használatának módját. Pl. a németül tanuló iskolás nehezen érzi át a két intenzívebb szómondat (Rose schön) közötti »ist« szabatosan kidifferenciált jelentését. A kifejezés beemlékeztetése, a „homogén gátlás“ miatt, odarögzíti a szót (ist) az alany létérzetéhez és megakasztja a szórendváltozás könnyed kifejlődését az egyéb károkön kívül.

A szavak kidifferenciáltsági viszonyai szabják meg a szó-képzetrend alakulásának irányát. Például a siketnéma tanulónál a »szép« szóképzet jelentését az analógiák differenciálták ki annyira, hogy jelentésében önállónak érezte. (Te szorgalmas vagy stb.). Gondolatának [szép(van)] kifejezésére kevésnek bizonyult a puszta »szép«. Viszont a rag nélküli tárgyi szó (pl. a rózsa), a beszédfejlődés során oly jelentésváltozáson ment át, hogy már-már csupán *alanyi* szómondatnak érződött. (Nem alanyi szómon-

¹ Hogy nem annak érződik a *van*-szóban, azt az egész mondatra vonatkozó *hanghordozás* teszi. Íme: a siketnéma tanulók egyik nehézsége a beszédtanulás terén.

datnak érzi a tanuló kifejezésének ezt a ragnélküli szavát: (én) *templom*. Általánosabb használatra alkalmas szó ez, mellyel alanyi, tárgyi vagy határozói tartalmak fejezhetőek ki.) A ragnélküli szót csupán alanyként kezdte használni a saját fejlődéses szintakszisában, melynek mint szómondatnak, másodlagos fényű tudattárgya a cselekvés, vagy annak kezdeti szaka, a levés. Ez a létérzet különben is közelebbi: akár a tartalom összetevésében, akár az egyidejűség megvilágítási viszonyaiban. Közelebbi, mint a milyenséget fel fogó viszonyrészevétel. Vigyázat: a teljes nyelvszerkezet felé differenciálódó ragnélküli szóban nem a következő tartalom lett tudatosabb (nem a benne rejlő *másodlagosan* megvilágított létérzet), hanem *maga a szó* vált alkalmatlanabbá általános használatra. Ez a szójelentés-fogyás segítette elő a »van« felbukkanását. Ez a kifejezés, »a rózsza szép«, éppen a tanulás kezdetén jelentkezik készségesebben a szavak általánosabb kifejezés jelentése miatt. Hogy megmaradhasson és állandósulhasson e kifejezési forma (a r. sz.) az *önálló* jelentés látszatával már bíró fejlődéses szavak között (pl. az *ember* (—) dolgozik, te *jó* vagy, a kalap a *fogason* van), egy e célra kifejlődött érzetre van szüksége a tanulónak, mert e nélkül önként jelentkezik a nem használatos »a rózsza szép van« kifejezésforma. Tehát az alanyi és a melléknév-állítmányi stb. szómondatok grammatikai, szintaksziszos kifejlődöttsége hozta kifejezésbe a »van« szómondatot. Sok körülmény determinálja a kifejezés formáját. Mások szabatos kifejezésének hallása vagy *megtanulása*, avagy a szabatos kifejezés megértése, nem jelenti még a szabatos kifejezés alkalmazhatóságának fejlődésfokát. Önkényes beszédjében azt a részt hagyja ki a tanuló, melyet már kifejezettnek érzett. Olyan szörendet használ, mely megfelel az ő univerzálisabb szójelentéseinek és azok szóképzetrendjének. Azonban ez az *önkényes, determinált kifejezésforma jelenti a beszédtanulás legtermészetesebb és legrövidebb útját, mert tudatosság nélkül, tehát mentesen, mindig hangulatos és természetes mezőkön futhat így a tanuló lelke.*

A kifejezendő tartalom magán viseli a vezérképzetes szómondat hangulatát és érzékelési rendjét. A kifejezett és a kifejezés alatt álló tartalmi alkatrész világossága csökkenő, a kifejezendő növekvő. A kifejezés utolsó szava a felbontott vezérképzetes szómondat utolsó tagjaként érződik. *Azt jelenti e körülmény, hogy a szónak (egyazon szónak), mint szómondatnak, a különböző szórendekben változó a kifejezés jelentés-érzete.*¹ Ha a *nyelvtani* mondatrészeket a *lelki* szómondatok szemszögén keresztül nézzük, akkor világosan látható, hogy az érzékelési rend, a szórend, az ütem, a hangsúly — harmonikus összefüggést alkotnak. Az ütem, a hangsúly nemcsak az érzelem hordozója, de a vezérképzetes szómondatok szóképzetrendjének megrögzítője: biztosíték a különböző szórendek ártó kölcsönhatása ellen.

Példák:

Nyomatéktalan mondat: *die Rose ist] schön*. Legyen céljain-

¹ E cikk szükreszabott keretei nem engedik meg az állítás különösebb részletezését.

kat szolgáló neve: I. Ezen kifejezésbeli mondat, mint tartalmi mondat voltaképp a következő: 1. *die* 2. *Rose* 3(5) *ist* | 4. *schön* [5(3) *ist*.] A kifejezett »*ist*« [3(5)] a »*Rose*« és a »*schön*« fuzionált létérzeteinek a kifejezője, mely magában foglalja az egész gondolatra vonatkozó akaratos állítást is. Az 5(3) jelzésű létérzet és állítás tehát kifejezés nélkül maradt, mert másutt nyert nevet a fuzió által. Hogy az összeolvadásban a »*schön*« létérzete (a pusztán 5) eléje került a »*schön*-nek«, holott emez feltétele néki ezt a körülményt némi moduláció és egy kis ütem (|) jelzi. Tegyük vezérképzetté az állítmányi létérzetet [5(3)]. A felbontásnál a nyomatéktalan mondat fordítottja áll elő. A felbontás hátulról kezdődik. Az »*ist*« vezérképzetes szómondattá vált, mely azonban így is elülről bírja magában az összetartalmat. Csak a felbontás rendje változott meg. *Ist* 5(3) *schön* 4. | 3. *die* 2. *Rose* 1. Nincs tévedés a számozásban, noha »*die*-nek« eredetileg az 1. számot adtuk, holott itt 2-vel jelezzük. Vegyük figyelembe ugyanis az alábbiakat. Lelkünkben minden objektiválódott tartalmi képzet (mint összképzés) a megvilágítottságnak különböző fokain megy keresztül a gondolatnak szukcesszív kifejezése alatt. A nyelv főképp csak azokat az átmeneti állapotokat fejezi ki a legmegvilágítottabb részeken kívül, melyeknek gyakorlati, pl. kidifferenciáló értékük is van. Ilyen megkülönböztető nevek pl. a német »*der-die-das*«, az »*ein*« stb.; a magyar határozatlan és határozott (előzményes tárgyú) névelők. A példamondatunkban szereplő »*die*« a fenti külön értékelésen kívül, mely megkülönböztetés a hallgató érdekét szolgálja, a beszélő lelkében az *átmeneti* (feléje terelődő világosságú) »*Rose*-nak«, mint tartalmi szómondatnak a neve. *Die* = *Rose*. Differencia: a »*die*« = a nem teljes fényel megvilágított »*Rose*«, akár elülről, a képzetrend elejéről, akár hátulról, a szintén kész gondolat utolsó tagja felől kezd feléje terelődni a figyelem gyújtófénye. A tartalmi összkép szimultán jelenség és állandóan jelenvaló. A »*Rose*« tudattárgy közelébe kerülő gyújtófénynek, a »*Rose*« tudattárggyal és az egész összképpel együtt »*die*« a kifejezésbeli neve. Ha számmal látom el ezt a névelőt váltakozó számot kap a viszonylatnak megfelelően. Tehát visszafelé bontva az összetartalmat, a 2. nem »*Rose*«, hanem a »*die*« szómondatnak lesz a számjegye. A névelő és a főnév tartalmi egység, a megvilágítottság különböztetésétől eltekintve: azonosság. — Ha a vezérképzetté lett »*Ist*« szómondatot a 3(5)-nél kezdem bontani (lásd a nyomatéktalan mondat sorrendjét: 1, 2, 3(5) 4), akkor ez az egész *kifejezésbeli egység* körforgásos tendenciát mutat. *Ist* (3)5 *schön* 4 | *die* 1, *Rose* 2. Előre haladó forma. A 4 és az 1 közötti kis ütem jelzi az itt elhallgatott 5 jelzésű tudattárgyat (*ist*), valamint a *szóképzet-rend* körfordulatát is. *Dis Rose ist schön*. — *Ist schön die Rose*. Vagyis: *Ist schön* | *die Rose*. Kiderült az eredeti irány, mely pedig: az 5(3)4(3)2 1 sorrendet mutatja.

Tekintsünk el, de csak könnyebbség kedvéért attól, hogy az »*ist*« vezérképzetes szómondatot felbontva a nyomatéktalan mondatnak [1 2 3(5) 4(5)] a fordítottja. Vegyük figyelembe csak a saját *szóképzetrendjét*. *Ist schön* | *die Rose*. Legyen neve: II. *Saját szóképzet rendjének* számaival ellátva lesz: *Ist* 1. *schön* 2. *die* 3. *Rose* 4.

Ha az akarat nem az első tagnál kezdi a felbontást, hanem a beszélgetés folyamatához igazodván, előzményesen kezdi kifejezésbe szólitani a tartalmakat, akkor a következő körforgásos szórend áll elő ezen vezérképzetes, nyomatékos mondatnál: *die 3. Rose 4 [ist 1, schön 2.* A figyelem a közepén kezdte a II. bontását. Erős hangsúly és ütem választja el az eredetileg utolsó és első szavakat egymástól. Ebben az »*ist*-ben« a »*schön*« létérzete a domináló. A gondolat kidomborított legfontosabb része ez, mely elnyomja a »*Rose*« nevű tudattárgy létérzetét. A vezérképzetes szómondat eredeti szóképzetrendjében (II.) nem társul a »*Rose*-val.« Nagy különbség van tehát a nyomatéktalan, *die Rose ist [schön* (I.) és a vezérképzelés (II.), de előzményesen bontott *die Rose [ist schön* között. Emitt így is teljes a mondat még a hallgató előtt is: *Ist schön*; sőt maga a vezérképzet: *ist* mint tartalmi szómondat is. Hiszen az egész nyomatéktalan mondat (I.) a hallgató lelkében is él. A *Rose* létigéje magában a tárgyi szóban csak a negyedik lappangó helyet foglalja el e helyütt. Íme: a nyelvérzék nehézségei. A nyelvérzék a szavak folytonos *jelentésváltozásától* függ. **Olyan szójelentésváltozás ez azonban, mely nem a szó fogalmi körébe vág, hanem a szómondat részeinek tudatközelségi viszonyaira vonatkozik.**

A különböző nyelvek, úgyszintén a beszélni tanuló siketnéma vagy halló gyermek, a beszédfejlődés egy bizonyos szakán, egyéb árnyalati megkülönböztetések, kidomborítások célja nélkül is így fejezheti ki a II. számú tartalmi és hangulati gondolatát: *ist die Rose | schön.* »*Ist*« nevű vezérképzetes szómondat ez is. De nem felbontása ez a II. számú mondat *szóképzetrendjének.* Azt mondtuk, hogy a nyomatékos vezérképzetben elülről lappang a kifejezendő tartalom, vagyis az objektívált tartalmi gondolat, mely szemben áll az »*összennel*«. A II. fordított I. A felbontás a végnél kezdődött és az I-nek megfelelő szóképzet- és tartalmi érzékelési rendben, de visszafelé haladt. Azonban a beszédet nemcsak az érzékelési rend és a szóképzetrend, hanem a benső pillanatnyi diszpozíciók, a beszédbe való kapcsolódások, a képzetek ingererőssége, az érzetek világossága és az egyes szavaknak mint kialakult, fejlődéses vagy pillanatnyi (hangulati) szómondatoknak jelentésvizonyai, mindezek kölcsönhatásai is determinálják. Lehet tehát (mint már láttuk) a II. számú mondat körforgásos szórendű is. Lásd előbb: *Ist schön die Rose.*

Hasonló az eset a fenti példánál: *ist die Rose | schön.* Az objektíválódott nyomatéktalan összkép mondata, vagyis az I. a következő: *die Rose ist [schön (ist).* [1, 2, 3(5), 4, (5)]. Ha »*ist*« a vezérképzet, de nem II. formájú, akkor előáll az »*ist [die Rose] schön*« alakú kifejezés. Az I. körforgásos szórendje ez. Mert: 5, | 1, 2, —(3) | 4. — Az I. számú nyomatéktalan mondat azonban úgy is alakulhat át »*Ist*« vezérképzetes, nyomatékos mondatná, hogy a figyelem az *alany* felé kezdi bontani a tartalmi összképet. Íme: 3(5), 2, 1 | 4. Újra itt van az *ist die Rose | schön.* Az alanyi létérzet *szava* és az állítmányi létérzet mint vezérképzetes *tudattárgy* domborodik ki e mondatban. Összeolvadt érzetek és összeolvadt szóképzetek gazdaságos játéka ez. A fenti 2 (*die*) és az 1 (*Rose*) számcserét már előbb megokoltuk. Gondosabb figyelem esetén egy kis ütemet vehetünk észre az »*ist*« és a »*die*« kimondása között, mely

mind a két irányú körforgásnál indokolt. A feltüntetett | jelzésű ütem, mely a *Rose* és *shön* között érződik, szintén mind a két esetben szükséges.

Nézzük, midőn a »schön« a vezérképzetes szómondat. »Schön ist | die Rose«. Keletkezik: az I. számú, vagyis a nyomatéktalan mondatból. Vagyis: *die Rose ist | schön* (ist), formájú kifejezésből, melynek számrendje: 1, 2, 3(5), 4, (5). Oldódhatik úgy az (5), mint a 3(5) felé. A 4, 5 | 1, 2 körforgást jelent, hol az 1 = die. A 4, 3(5) | 2, 1 irányú felbontásnál (visszafelé haladó analízisnél) a die = 2. Ez utóbbinál az ütem szükségét a 3 (alanyi létérzet) áttevődése indokolja. Mert el kell halványodnia a 3-nak, hogy a vele összeolvadt 5 domborodjék ki. 5(3)-má kell válnia ezen fúzióknak. Így lesz az »ist« (a »schön« »ist« jelentésen kívül): kontúrjaiban megvilágított *valami* tárgyképzet, mely a »schön« szómondatnak a *leghomályosabb* alkatrésze, magában az »ist«-ben *valami*, a »die« névben már *másodlagos* fényű, a »Rose« jelentésében pedig *elsődleges* fényű tudattárgy. — Nevezzük el ezt a vezérképzetes, nyomatékos mondatot III-nak. Lássuk el a saját *szóképzet-rendjének* a számaival. **Schön ist | die Rose.** Saját számai 1, 2, 3, 4. Az »ist« kettős összetételét a könnyebb áttekinthetőség kedvéért nem tüntetjük ki. Kapcsoljuk az össz tartalmat előzményes beszédbe. Érzékelési és szóképzetrendje így alakul ekkor: *die Rose | schön ist.* Vagyis: 3, 4 | 1, 2. Körforgásos szórend. Az ütem szerepe világos. Kidomborító jelentésében más ez, mint az I. nevű mondat esetleges ilyen alkalmazása: *die Rose [schön ist.* Vagyis az: 1, 2, — (3), 4, 5. Ezen utóbbi a *nyomatéktalan* mondatnak egyik formája csupán, szemben a III. nevű *nyomatékos* mondatnál, de előzményes használatban.

Az »ist« tehát szintén szómondat. A kifejezés bármely szavát annak szómondat-jellege teheti ítéletté. Ha bármely szó merően önálló jelentéssel bírna, akkor a szavak nem lehetnének mondatrészek. Önálló jelentésű szó lélektanilag nincs is. A mi nyelvünkben ismeretes kisebb-nagyobb ütemek és hangátmenetek: lelki tartalmakat rejtegetnek, szórendeket védenek, érzékelési rendeket és szóképzetrendeket egyeztetnek össze stb.⁵

Szép-e a rózsá? A Ranschburg-felelte „igen“ kifejezi az egész mondatot. Mindenesetre: a rózsá [*van* olyan szép, mint az ibolya. Mert hiszen: a rózsá szép (van), az ibolya is szép (van) és e két szép (van) egyenlő (van). Az összetett mondat minden szava egyidejűleg szómondat is, összetett szómondat is. A bemutatott összetett mondat vezérképzetes összetett szómondata a: »van«. Ennek az egyidejű tartalmait bontja a figyelem a kifejezés szóegymásutániaságába. Mint vezérképzet is előzményt, kész tartalmat jelent. **Igenis: van olyan szép a rózsá, mint az ibolya.** (1. Van 2. olyan 3. szép 4. a rózsá ... A rózsá a | *van* olyan szép ... (4, 5) 1, 2, 3 ...) Ugyanis ez utóbbi forma az előzményes »van« vezérképzetes tartalomnak szintén egy előzménybe való kapcsolódását jelenti. A megbontott érzékelési rendet ütem stb. jelzi.) Az objektíválódott fő- és

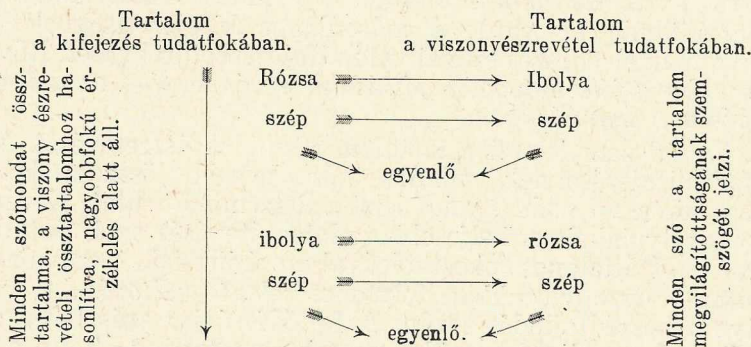
⁵ ... az összes láncszemek egymás között s egyes csoportjaik mint kisebb egységek, valamint az egész lánc — mint egységes egész —, mind megfeleljenek a vezérképzetnek, vagyis a feladatnak. (Ranschburg: *Az emberi elme.* 202. oldal.)

mellékmondat-tartalmak közül a milyenség, vagyis a két »szép« került az összegegyeztetés viszonylatába. Az objektiváltságban is egyidejű viszonyészrevételt jelent ez az összegegyeztetés. Mert az összegegyeztetett tagok egyike emlékezeti, a másika szemléleti. Az összegegyeztetésben kidomborodik a két »szép« létérzete. Az összegegyeztetés objektív eredménye [egyenlő (van)] tudatossá válik. Kifejezni szándékolt tudattárggyá lesz, még pedig e helyütt a rózsza szépségének létérzete szemszögéből, mint állítás a viszonyészrevételben. E három létérzet kidomborodóbb volta és egyidejűségben való összeolvadása adott nevet és tette vezérképzetes összetett szómondatná a »(szép) van« létérzetet a szabatos magyar kifejezésben. Az egész tartalom kifejezésében levő érzékelési szukcesszi-vitás már összetett szómondatokat vált ki.

Amikor a siketnéma nem rendelkezik még kidifferenciált szavakkal, akkor nem is lehet lelkében a »van« összetett és vezérképzetes szómondatnak a szóképzetrendje. A legtöbbször hiába való volna az erőszakoskodásunk, a szabatos kifejezésnek minden áron való kicsikarni akarása. A helyes kifejezés hallása még nem differenciálja ki a tanuló szavait. A megértetni akarás a tanuló értelmi foka miatt meddő. A kapott analógia hatása pedig csupán általános. A gondolat kifejezésekor az objektíve intenzívebb, vagy a szubjektíve világosabb tudattárgyak magukra terelik a figyelem fősugarait és ezen kidomborodóbb részek által kifejezésbe szólított szavakkal, mint általánosabb használatra alkalmas, kevésbé partikuláris jelentésű szómondatokkal fejezi ki a tanuló a kisebbfokú, de megérzett tudattárgyakat is.

A figyelem megoszlása a viszonyészrevételben álló tartalmakon.

Általánosabb jelentésű szavakkal való kifejezés:

A siketnéma, a szavainak kidifferenciáltsága és alakuló szóképzetrendje szerint fejezi ki gondolatát. Például: rózsza szép, ibolya szép, egyenlő; rózsza szép egyenlő ibolya szép; *egyenlő* szép rózsza, mint ibolya stb.

Ha ugyanezen gondolati tartalom kifejezéséhez nemcsak több szavunk, de egymást nem gátló, vagyis kidifferenciáltabb szavunk van, akkor a lelkünkben lefolyó műveletnek több mozzanatát fejzhetjük ki. E több mozzanatnak szóbaöntése jelenti a tökéletesebb kifejezést. Például:

Tartalom a kifejezés tudatfokában.
A vezérképzet szemszögéből.

Nemcsak a kifejezett szómondatoknak, de az összehasonlításnak a tudatfoka is csökkenő irányú.

Van	→	(van)*
olyan	→	(amilyen)
szép	→	szép
a rózsza	→	az ibolya
mint (a figyelem áttelődése)		
(amilyen)	→	olyan
(szép)	→	szép
(van)	→	(van)
az ibolya	→	a rózsza

Tartalom
a viszonyészrevétel tudatfokában.

A viszony észrevételi tartalom kapcsolódását és tudatközösségét a kifejezésben levő tartalmak érzelési rendje, egymásutániséga határozza meg. Voltakép a szójelentések összeegyeztető kapcsolódása ez. Homogén összeolvadás.

A kifejezett szavak egyszerű — és összetett mondatjellege a vezérképzetes »van« —, továbbá az »olyan«-»amilyen« mutató névmásokról és a »mind« kötőszónál domborodik ki. E szavak nemcsak az össztartalomnak, de a figyelem egy bizonyos fokú és irányú megoszaltságának az összetett szómondatok, még pedig a vezérképzetes szómondat szemszögéből. A »rózsza, ibolya és szép« szómondatoknál az össztartalom gyújtópontjában levő alkatrészének nagyobb intenzitása és világossága miatt homályosul el az össztartalom többi része. Ezen kidifferenciált szavak ezért keltik az önálló jelentés érzetét.

Valamely tartalom részeinek kifejezésbehozását nemcsak az alkatrészek intenzitása, hatásai határozzák meg, hanem a szómondatdal kifejezett alkatrészben lappangó tartalmak tudatközelségi viszonyai is. A szavaknak általános jelentésű használatában (pl. füzetem a tanár úr van), a másodlagos kifejezettségnek érzet gátolja annak elsődleges szóval való kifejezésbetörekvését. Röviden: *a Ranschburg-féle homogén gátlásnak érvényessége ez a tartalom kifejezésének szándékában.*

A beszéd nem jelenti a tartalom részeinek összetevését. Nem a szabatos kifejezéseknek mindig készségebb összeszerkesztése, hanem a növekvő szabatoság jelzi a determinált utat. Kívánatos, hogy a nyelvalakok erőteljesebb tudatossátevését azok öntudatlan megérzésének általános fokoztatásával cseréljük fel. A szavak éppen mondattani viszonylatukban folytonos *jelentésváltozásnak* vannak alávetve a beszédfejlődés során. A fejlődés útja: egészről a részek felé. Ki csak tanulja a beszédet, annak nem tudjuk átadni a teljes nyelvszerkezet szójelentéseit, mert ő sémásan fogja fel azokat és sémásan alkalmazza. A beszédnek a megértése is sémás úton alakul, viszont a gondolat kifejezése a hallgató felfogásának szempontja felé fejlődik. Vagyis a tanuló saját, de fokozatos szófelfogásai és ugyanakkor kifejezés-szükségelei felé. Az utánczott mondatok is éretlenek a tanuló lelkében. A beszédtanulás az »én« kifejezésmódjának alakulása, mely *érzeteken* nyugszik.

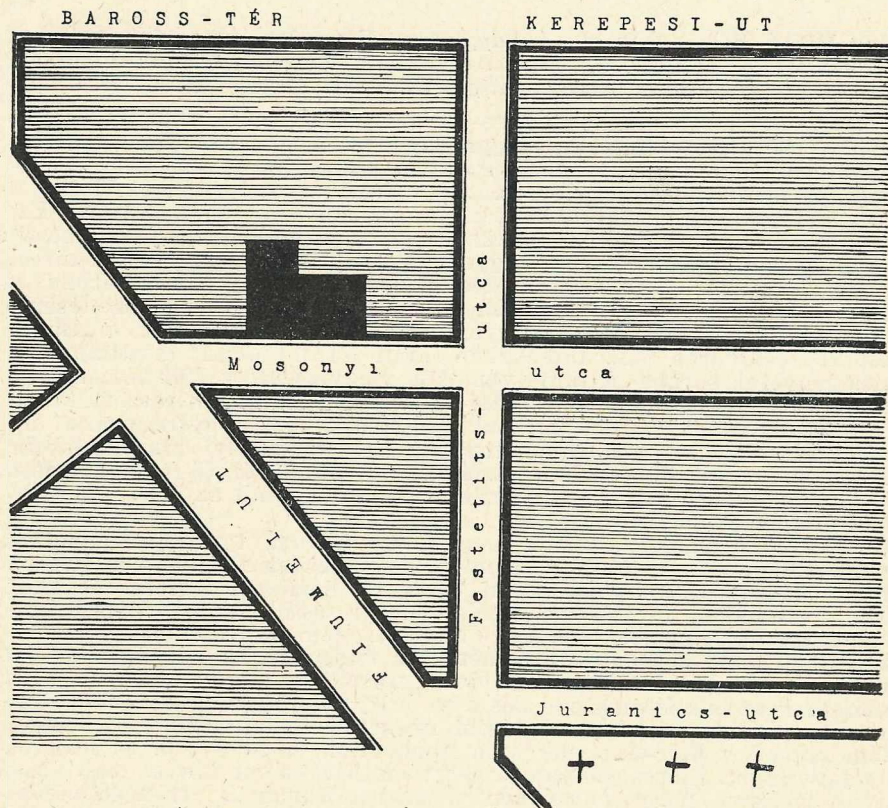
* A zárjelben levő szavak csak a kifejezés elmaradását jelzik. A tartalom jelenvaló.

Az az üde szellem, mely a hazai intézeteinknek támogatott és ápoltsajátossága: főrekvés, hogy milyen eszközökkel lehetne az iskola halovány életjelleget „az élet iskolájának” termékenyebb hangulataival feljavítani.

GYÓGYPEDAGÓGIAI GYAKORLAT.

Szülőföld-ismertetés: *A Mosonyi-utca.* (Ezt megelőzi a tanteremnek, az iskola épületének és az iskola udvarának tárgyalása, továbbá kis, egyszerű helyszínrajz. Az alábbi leckében csak a tanítás eredményeit soroljuk fel, a részletes feldolgozás tekintetében utalunk lapunk 1925. évi 1—2. számának 2. oldalán közölt, részletesen kidolgozott leckére.)

1. *Az utca.**¹ A Mosonyi-utca az állami kisegítő-iskola előtt van. (A kisegítő-iskola a Mosonyi-utcában van.) A Mosonyi-utcának van kocsútja; innen is, túl is járdája. A kocsúton kocsik, autók, biciklisták, villamosok és lovasrendőrök mennek, a járdát a gyalogmenőknek csinálták. A nagy kocsik nem mehetnek a járdára, gyermekkocsikat és betegkocsikat a járdán is szabad tolni.

¹ A csillaggal jelzett szókat a nagy táblára felírjuk.

2. *A kocsút.** A kocsút nagy, nehéz kövekkel van kirakva. A kövek négyszögletesek. A kövek közé aszfaltot is öntöttek, hogy ne mozogjanak és hogy az eső be ne folyjon. A kocsút azért kemény, hogy a kocsik kerekei fel ne vágják s hogy a lovak szét ne tapossák. — A kocsútat éjjel vagy reggel lesöprik az utcáseprők. Nyáron öntözőkocsik vizet öntöznek az utcára, hogy ne legyen poros.

3. *A járda** kockakövekkel van kirakva. Van aszfaltos járda is; ez símbb, mint a kockaköves járda. A járda egyenes, hogy lábunkat a kövekben meg ne üssük és el ne essünk. A járda magasabb a kocsútnál. A járda szélén az iskola kapuja előtt vaskorlát van.

4. *A lámpák.** A lámpákat este meggyújtják, hogy éjjel lássuk az utat. A Mosonyi-utcában sok villanylámpa van. Ezek a villanylámpák az utcát felülről, a magasból világítják meg. — A villany a villanygyárból jön (dróton ér el a lámpáig. Ha a villanykapcsolót megcsavarjuk, meggyullad a lámpa; ha még egyet csavarunk a kapcsolón, a láng elalszik). A villanydrótot megfogni nem szabad.

S Z A K I R O D A L O M

Klug Péter—Simon József: *A magyarországi gyógypedagógiai intézetek működése az 1928—29. tanítási évben. Az intézetek igazgatóságainak jelentései alapján összeállították. Budapest, 1928. Nagy 4. 155. l.*

Terjedelmében megnövekedve (a múlt évi jelentés 92 lapra terjed, az ideit 156-ra), tartalmában meggazdagodva, a vakációról a munkába visszatérő kartársakat szeptember elején készen várta szakfelügyelőségünk harmadik összefoglaló jelentése. Rávonatkozó véleményünket a múlt évi jelentéssel kapcsolatosan lapunkban már elmondottuk.¹ Ezúttal megnyugvással kell kiemelnünk, hogy a jelentés több új intézményről is beszámol, ami a szakfelügyelőség körültekintő, széles látókörrrel vezetett, derekas munkájának kétségtelen eredménye. Elsősorban a „Gyógypedagógiai intézetek Országos Szaktanácsá“nak életrekelteséről kell megemlékeznünk. Mint új gyógypedagógiai intézmények, a „Budapest Székesfőváros Beszédhibáskat Javító Tanfolyamai“ iktattattak be intézményeink sorába. A tanfolyamokon megvizsgáltak 1561 beszédhibás tanulót, kezelésben részesítettek 446-ot, szóval a leginkább rászorultakat. Új intézményként először szerepel intézeteink közt a nyíregyházai áll. kiségitő-iskola 15 növendékkel, továbbá a szombathelyi kiségitő-iskola. A székesfővárosi kislétszámú osztályok száma 57-ről 66-ra emelkedett. Elevenné, kedvessé teszi az értesítő száraz adatait az intézetek belső életéről felvett sok kép.

Figyelemreméltó őszinte hangon ír *Csányi* igazgató a súlyos gyengeelméjűek neveléséről: „Minden igyekezetünk mellett sem tudunk annyira önállóságot beléjük nevelni, hogy kis háziipari foglalkozásukkal, ruházódásukkal, táplálkozásukkal, pénzkeresséssel, lakáskérdéssel kapcsolatosan ne lennének másokra utalva, esetleg genosz embereknek kiszolgáltatva. Az is jelentős eredmény, ha felügyelet és irányítás mellett dolgozni tudnak. De azért állandóan napirenden tartott problémája az intézetnek az önállóságra nevelés s az, hogy mi történjék növendékeinkkel, ha a képzés a gyógypedagógiai intézetben befejezettek tekinthető. Nem szabad a hatóságoknak arra gondolniok, hogy e fiúk és leányok a nagyvilágba kibocsájtassanak, mert ők házasságot kötve, vagy azon kívül is igen nagy mértékben megszorítanak a gyengeelméjűek számát.“

(ém.)

¹ Lásd „Magyar Gyógypedagógia“ 1928. évf. 19. lap.

Dr. Bárczi Gusztáv: *Egészségtani tanítások. A székesfővárosi pedagógiai szeminárium 1927—28. tanév állandó tanfolyama hallgatóinak közreműködésével összeállította dr. B. G. székesfővárosi iskolaorvos, a siketnémák budapesti áll. int. szakorvosa. Budapest, Franklin. Nagy 4. 100 lap.*

A miniszteri tanterv megmondja, hogy az elemi iskolában az egészségtant, a csecsemőgondozást, az első segélynyújtást, a ragadós betegségek ellen való védekezést stb. tanítani kell. Ha ezeket a rendelkezéseket a tanterv nem tartalmazná, nagyon is hiányos volna. Mégis sokan úgy vagyunk vele, hogy hiába kerestünk útmutatást arra nézve: mit, hogyan tanítsunk, nem találtunk. Nem mondom, elvéve akadt egy-egy ilyen mintalecke is, de rendszerről szó sem lehetett. Pedig csak rendszeres egészségtani tanításokkal ragadhatjuk ki magyar véreinket a kuzuzsliók kezéből, csak így taníthatjuk meg józan, higiénikus életre, gyermekeinket okos gondozására és csak így érhetjük el a szerencsétlen abnormis (siketnéma, vak, elmegyöngye, ideges, nyomorék stb.) gyermekek számának a csökkenését.

Dr. Bárczi Gusztáv érdeme, hogy gondolt rá és rendszerbe foglalva kiadta az „Egészségtani próbatanítások” című kötetét, melyért fájának jövőjéért aggódo minden magyar hálával adózik neki.

A könyv három fejezetre oszlik, s előbb általános ismertetéseket tartalmazó próbatanításokat közöl (a csontokról, az izmokról, a bőrről, a vérkeringésről, a lélelekről, a táplálék csatornáról, a kiválogatás szerveiről, az idegrendszerről, az érzékszervekről), aztán a feltétlenül kielégítendő testi szükségletekről (a lakásról, táplálkozásról, ruházatról stb.), végül a betegségek ellen való védekezésről hoz mintatanításokat.

A szerző a legkényesebb kérdések tárgyalása elől sem tér ki, ha látja, hogy azzal segít szenvedő embertársain. Például csak a vérbajt említem. Ennek a rettentő betegségnek minden veszélyét ismerteti, de oly tapintatosan kezeli ezt a kényes kérdést, hogy a mintalecke nyomán akármelyik iskolában nyugodtan eltaníthatja azt a tanító vagy a tanítónő. Éppen ezért meg vagyunk győződve, hogy dr. Bárczi könyve a magyar tanítóság körében nagy kelendőségnek fog örvendeni s azt meg is érdemli. A munkához dr. Demjanovich Emil és dr. Ozorai Frigyes írtak előszót, mindakettő elismerik annak jelentőségét. (ém.)

Dr. Bárczi Gusztáv: *A magyar beszédhangok képzése. Írta: Dr. B. G., a siketnémák áll. int. szakorvosa. Budapest, Franklin-Társulat nyomdája. 79 l. Nagy 4.*

A magyar fonetikai irodalom terén újabban örvendetes megmozdulást tapasztalunk. E megmozdulásnak első eredménye Istenes K.-nak „Hangkapcsolódások a magyar beszédben” c. műve volt, melyet a lapunk 1925. évfolyamának 70. oldalán ismertettünk.

Dr. Bárczi Gusztáv most illusztrálja a magyar beszédhangokat s azok képzését Röntgen-felvételeken mutatja be. Igen világossá teszi a szerző a képeket azáltal, hogy a szájuéreg két egymást derékszögben metsző egyenes segítségével négy rekeszbe osztja be. Minden hang képzését külön fénykép szemlélteti s emellett a beszédszervek állásának világos leírását is megtalálja az olvasó.

A munkáért hálásak lesznek a beszédhibás gyermekek oktatói, akiknek megkönnyíti munkáját; hálásak lesznek a képző hallgatói, akik páratlanul szép képeken szemléltetik a beszédszerveknek azokat a mozgásait is, amelyek nélkül elrejtve maradtak volna előttük, de hálás lesz a szerzőnek a gyógypedagógiai képzőnek a fonetikát és a beszédhibák javításának tanát előadó tanára is, mert pompás szemléltető képeket ad a kezébe, de nélkülözhetetlen ez a könyv a magyar tanítónak is.

A könyv kiválóságát elismeréssel emeli ki Istenes Károly igazgató is a munkához írt előszavában.

Ezek után nagy érdeklődéssel várjuk a szerzőnek a „Bevezetésben” kilátásba helyezett újabb művét, a: „Magyar beszéd élettant”. (ém.)

Jakob Bappert: *Zur Berufsfähigkeit der Hilfsschüler. Mit 44 Abbildungen, 88 Tafeln und 70 Kurven. Wege zur Helpädagogik, Heft 4. C. Marhold's Verlag Halle a. S. 1927. 8°. 246+XXIV. l. Ara 9 márka.*

Hogy a kisegítő-iskola tanulói az életrealitás tekintetében a többi normális képességű gyermekek mögött maradnak, az nem kétséges. Ezért nehéz nekik megfelelő életpályákat találni. Eddig ez a pályaválasztás a szülőkre és a kisegítő-iskola tanárainak szemmértékére volt bízva, akiket ennél az intelligenciavizsgálat támogatott csupán. De mindannyian érezzük, hogy itt tenni kell valamit. Mert ha fontos a pályaválasztási tanácsadás a normális gyermekeknel, még fokozottabb mértékben van arra a gyengeelméjűnek szüksége. Ezt felismerte a szerző is, és előttünk fekvő kitűnő művében megszervezi a kisegítőiskolai pályaválasztást. Könyvében előbb az egy helyhez kötött, majd a mozgásban lévő tárgyakra irányított figyelem vizsgálatával foglalkozik; az előbbire az órásnak, az utóbbira az autó- vagy villamosvezetőnek van szüksége. Aztán a tahisztoszkópon szemléltetett, pontból alakított minták optikai felfogását tárgyalja. Majd áttér a területek felbontására és kombinálására. A munka, mint ilyen úttörő és a szakirodalom nagy gazdagodását jelenti. (ém)

Emil Trautmann: *Rhythmische Gymnastik als Arbeitsunterricht in der Hilfsschule. C. Marhold, Halle a S. Kis 8°. 76 lap. 3:20 márka.*

Újabbán a gyengeelméjűek iskoláiban mind nagyobb és nagyobb teret foglal el a testnevelés, ezért látjuk, hogy a szakirodalomban is egymásután jelennek meg a testnevelést szolgáló, kiválóbnál-kiválóbb vezérkönyvek. T. könyve is ezek közé tartozik. Szerző különösen a ritmust emeli ki és állítja be a gyengeelméjűek oktatásának igen jelentős faktora gyanánt és ebben igaza is van. Előszavában különösen meg is indokolja a ritmusos torna nagy jelentőségét. Amit a tananyag elrendezésével kapcsolatosan mond, azt nálunk a Quint-Kmetykó, vagy a Doby-féle tervezetben találjuk meg. A tanítás menetére vonatkozóan részletes és értékes útmutatást tartalmaz T. könyve. Alakja is olyan, hogy könnyen zsebben is hordható. Illusztrációi élénken szemléltetik a különféle eljárásokat. (ém)

Dr. Bókay János: *Töredékek a csecsemő-higiéne köréből. Az Országos Stefánia-Szövetség anyák és csecsemők védelmére kiadványai. 46. sz. Budapest, 1928, 35 l.*

Ez a tanulságos és szemléltető könyv minden magyar anya és minden pedagógus kézikönyvtárának nélkülözhetetlen darabja legyen. Értékét emeli, hogy nemcsak arra tanítja meg az olvasót, hogy hogyan kell a csecsemővel bántani, milyen legyen rendes fejlődése, de remek illusztrációkkal feledhetetlenül vési emlékezetünkbe, hogy hogyan nem szabad egy egészséges csecsemőnek fejlődnie; mik azok a jelek, melyek a helytelen testi és szellemi fejlődést mutatják és melyek azok a szabályok, amelyek be nem tartásával a csecsemő egészségét veszélyeztetjük. Az ötvenes évek illusztrációi mélyen vésődnek az olvasó lelkébe s a csecsemővel való foglalkozás közben önkéntelenül is kerülni fogja a veszélyes és ésszerűtlen öltöztetést, fektetést, játékokat stb., melyeket e korban használtak.

A nagytudományú illusztris szerző mély igazságokat és fontos tudnivalókat tár elénk; s ha a benne foglaltakat megtartjuk a csecsemővédelem terén, mérhetetlen sokat javíthatunk s ez a javulás a csecsemőhalálozási és tbc.-statisztikában hamarosan előnyösen mutatkozni is fog.

Szabó D. Béla: *A katolikus tanító társadalmi tevékenysége. Katolikus Tanítók Könyvtára. 1. sz. Budapest, 1928. 24 l. Kis 8. Kiadja a kath. tanítóegyesületek orsz. szövetsége.*

A füzetről ismertető sorokat írni csak úgy lehet, ha a szerző néhány gondolatát idézzük:

„Mérfoldes léptekkel közeledünk az anarchizmus összeroppantó fel fordulásához, az eszményi hit hajótörést szenved a romlottság cinizmusán... Társadalmi reformok, a lelki uralom kiépítésére van szükség,

mert a társadalom két kinövése — a fényűzés és éhhalál — között szédítő testkultusz üli orgiáit.“

„Nemes, magasztos hivatású testület tagjai vagyunk és lelki felbuzdulással egy új reneszánsz megindítói leszünk. A mi reneszánszunk jel-szava: Lelket, erkölcsiséget, szeretetet, boldogságot, megértést és elégedettséget a társadalomnak.“

Meg vagyunk róla győződve, hogy ezen tartalmas, nemes, céltudatos irányú mű után az olvasók tábora örömmel veszi kezébe a „Kath. Tanítók Könyvtára“ következő számait. (nj)

Dr. Fekete Sándor: *A tanyai csecsemővédelemről. Országos Stefánia Szövetség anyák és csecsemők védelmére — kiadása. 45. sz. Budapest, 1928. 36 oldal.*

Szerző oly világosan és annyira kézenfoghatóan bizonyítja Magyarország tanyai egészségügyének, illetve csecsemőgondozásának nagy horderejét, hogy lehetetlen e könyv elolvasása után nem érezni mielőbbi szükségességét a tanyai csecsemővédelem megszervezésének és üzembehelyezésének. Ezen elsőrendű szükségesség, hogy a tanyai csecsemőt védjük, a hazaszeretet igazi megnyilatkozása és embertársaink tökéletes szeretetének bizonyítéka, melyet dr. Fekete Sándor olyan mélyen átérezve, nem üres szavakkal, hanem statisztikai adatokkal állít előnk. Hisszük, hogy a szerzőnek e pusztá tények leszögezésével sokak lelkében válik majd világossá, hogy a mielőbbi tanyai munka fogja megmenteni, visszaállítani a régi határokat. Hisz az őserő, — a tanyai nép gyermeke pusztul, kinek idegrendszerét nem tette tönkre már az anya méhében a gépek zakatolása és a tülekedő, megállást nem ismerő, kenyér után rohanó, fáradt, leromlott szülői szervezet. (nj)

E. Lesch: *Bericht über den dritten Kongress für Heilpaedagogik in München, 2—4 August 1926. Im Auftrage der Gesellschaft für Heilpaedagogik. Mit 33 Textabbildung. Berlin J. Springer. 1927. 236 lap.*

Előadások a gyógypedagógiai orvostudomány köréből.¹

A müncheni *harmadik* gyógypedagógiai kongresszus előadásainak az a része, mely a gyengetehetségűek orvosi megítélésével foglalkozott, közös nézőpont érvényesülését mutatja. Ez a közös nézőpont a kórtannak *alkati, konstitucionális szemlélete*, melynek szellemét megtaláljuk az elfelfoghatóságok tárgyalásában éppen úgy, mint a testi fogyatékoságok taglalásában. E tan érvényesülése nem áll ellentétben a gyógypedagógiának azzal a törekvésével, mely az *egyén* teljes megismerésére törekszik a legapróbb részletekig, s a nevelés módját erre az egyéni megismerésre építi. Éppen a részletek sokasága kívánja meg a magasabb, *mindent összefogó* szempontok érvényesülését, s a nem túlzássá vitt, nagy kritikával történő osztályozást.

Alkati szempontból osztályozza a nehezen nevelhető gyermekeket *Révész Margit* „A nehezen nevelhetők alkati típusai Kretschmer szerint“ című előadásában. A vizsgált gyermekek különböző társadalmi osztályokból kerültek ki, a zúligeti gyermekszanatórium és a budapesti és pesterzsébeti fiatalkorúak bíróságának anyagából. Előadásának célját abban jelöli meg, hogy megkísérli a Kretschmer-féle teória segélyével a pedagógiai, bűnügyi és biológiai szempontokat közös nevezőre hozni. Ábrákkal szemlélteti a vizsgált gyermekek megoszlását a hullámzó (cyklothym) és hasadó (schyzothym) csoportokban és ezek alosztályai-ban. *Kretschmer* tanai segélyével megérthetjük, hogy a gyógypedagógiai nevelés célja az legyen, hogy a nevelhetőség határára levő egyéneket, a nagy mértékben antiszociális lényeket lehetőleg visszavezessük a mérsékelt zónába. Ez a felfogás rámutat a törekvések korlátozott voltára, de megóv a túlzott sötétenlátástól és a sck esetben indokolatlan optimizmustól egyaránt. — *Ranschburg* (Budapest) hozzászólásában nem tartja

¹ Az általános gyógypedagógiai, pszichológiai, valamint a módszertani kérdéseket tárgyaló cikkeket lapunk ez évi 1—3. számában ismertettük.

az alkati és öröklesi tényezők befolyását teljes mértékben determinálónak, s rámutat a kezelés rendelkezésünkre álló módjaira, melyek gyógyszeresek, pszichológiai-pedagógiaiak s végül sebésziek.

Konstitúciós alapon áll, de számos fentartással *E. Lazar* (Wien), kinek előadása a „Testi tünetek jelentősége a gyógypedagógiában” címet viseli. Tagadhatatlan, hogy a gyógypedagógiai oktatásra szoruló gyermekek között sok a testi fogyatékoságban szenvedő. Magyarázata e jelenségnek az, hogy a visszataszító vagy feltűnő külső erős visszahatással van az egyén lelki életére is. Másrészt pedig azon tényezők, elsősorban vérmirigyelváltozások, melyek a testi jelenségeket létrehozták, döntő fontosságúak a lelki élet kialakulásában is. Kretschmer beosztása tág keret gyanánt elfogadható, bár elsősorban pszichológiai irányú, de óva int a túlságba vitt tipizálástól. Utal normális anyagon végzett kísérleteire, ahol (pszihogrammok alapján) egészen hasonló testalkatú gyermekek kerültek egy csoportba. De egészen megváltozott a helyzet az iskolaköteles korban túl: ott a beosztás lehetetlen volt. Kézenfekvő volt a beosztást e korban más szempontból: a nemi érettség szempontjából megejteni. Ezek a testi szempontból felállított osztályok, fiúknál, leányoknál egyaránt, mutattak azután bizonyos kapcsolatot Kretschmer típusaival.

A gyengetehetségük kezelésének újabb eredményeiről számolt be *Szondi* (Budapest). A gyengetehetségük régebbi beosztásai pszichológiai-pedagógiai és átiológiai szempontokból történtek. A terápia megválasztása szempontjából ezek nem megfelelőek s szükség volt oly felosztás megejtésére, mely megszabja egyúttal a követendő terápia irányát, s egyben következtetni enged a kórjóslatra is. Ezen szempontból előadó a kórformák három csoportját különbözteti meg, illetve azokat három okra vezeti vissza. Az ok lehet 1. elfajzás (*degeneratio*), 2. rendellenesség (*abnormitas*) (álátörökleses ártalom, csirarontás), 3. *betegség*. Mindhárom csoporton belül több alcsoportot különböztet meg. A vérmirigyrendszer kutatása, mely a modern orvostudomány egyik előtérben álló fejezete, számos, a fenti csoportokba tartozó megbetegedés gyógyszerét megtalálta. Sainos, még így is számos kórformát ismerünk, melynek ezidő-szerint gyógymódja nincs.

A gyengetehetségük gyógyításával foglalkozott *Wieser* (Wien) előadása is: „A testi elváltozások röntgenológias befolyásolása gyengeelméjűségnél és a központi idegrendszer különböző gyermekkori megbetegedéseinél” című előadásában. Felsorolja azon elváltozásokat, melyek röntgenkezeléssel befolyásolhatók. A kezelés súlypontja itt is a vérmirigyrendszeren van, melynek esökkent, illetve túlságosan működő részeit besugárzásnak vetik alá. Számos, fényképpel ellátott kórtörténetet mutat be, melyeket pszichológiai ellenőrző vizsgálatokkal is alátámasztott. Kétségtelen, hogy eljárása nagy lépést jelent a gyógyításban, de nehezebb kivihetősége szempontjából a belső kezeléssel nem versenyezhet.

Főként elvont, tudományos értékű *Jaensch* (Berlin) előadása, bár a legjobb úton halad, hogy a gyógyítás sikerének ellenőrzése céljából átmenjen az orvosi gyakorlatba. *Jaensch* az „Archikapillaris állapot fogalmának empirikus és elméleti meghatározásáról, vonatkozásairól a fejlődéstörténethez, az öröklesi biológiához és a megelőző klinikai orvosláshoz” címmel tartott előadást. Az emberi fejlődés egyik fontos fejezete a bőr hajszálereinek kialakulása, miután ugyanazon csiralemezből fejlődik (külső csiralemez, ektoderma), amelyből a központi idegrendszer. Gyengetehetségüeknél, illetve gyengeelméjűeknél a bőr hajszálerei ősi, (archaikus) állapotban maradnak meg, vagyis a fejlődés alacsonyabb fokán. Kretineknél észlelték először *Jaensch* és munkatársai ezt a jelenséget. Ha ily betegeket okszerűen, pajzsmirigyadagolással, jóddal kezeltek a pszihikus állapottal párhuzamosan változott meg a bőrkapillárisok képe, elrendeződése is. Egyszerű, könnyen kivihető eljárás lévén, a gyógypedagógiai orvos működésének kiváló alátámasztója, gyógyításának megbízható ellenőrzője. Előadó vizsgálatait nagyszámú, ép és kóros anyagon végezte.

Szorosan kapcsolódik az előző előadáshoz *W. Wittneben* (Treysa) „Adatok az archikapillaris állapot kazuisztikájához és gyógyításához”

című előadás. Nem-fajlagos, ingerlő gyógmódokat alkalmazott gyengeelméjűeknél, s a gyógyítás sikerét minden nyomon követte a bőrhajszálerek alakváltozása. Elérték azt a fejlődési fokot, ami a beteg életkorának, illetve agyi állapotának megfelelt.

A tárgyilagos elbírálás minél nagyobb lehetőségének elérését és a szubjektív szempontok lehetséges kizárását célozza azon eszköz, melyet ugyancsak *W. Wittneben* (Treysa) mutatott be. A készülék gyengeelméjűek tárgyilagos érzékvizsgálatára szolgál. Megállapítható vele, hogy a beteg színvak avagy színbuta, s megfelelő jelzőszerkezet (csengő), a hallóérzék állapotáról is felvilágosítást nyújt. E két fogyatékoság ugyanis gyengeelméjűeknél igen gyakran együtt jár. Alkalmas még az eszköz színlelők leleplezésére is, akik éppen színlelt fogyatékoságuk miatt kerültek gyógypedagógus kezébe.

Ugyanezen készüléket demonstrálta *H. Velthuysen* (Treysa) is.

Egyéb tárgykörből tartott előadást *M. Isserlin* (München), „Afázia és intelligencia” címen. Rámutatott előadásában az afázia lokalizálásának nagy fontosságára a gyógypedagógus szempontjából.

(*Dr. Lajta Alfréd.*)

Balmer F. A.: *Les classes dites faibles. (Az úgynevezett gyengék osztályai.) Contribution a l'étude du problème des classes sélectionnées Delachaud et Niestlé. Neuchatel. Kis 8-r., 128 lap.*

A múlt század humanus emberbarátai az érzékileg vagy tehetségleg egymástól, illetve a normálisoktól távol álló egyének érdekében buzgólkodtak, azok tanítását és nevelését tűzték ki feladatukul, amit több-kevesebb sikerrel meg is oldottak.

A jelen század már egy lépéssel tovább megy a kiválasztásban. A normálisnak látszó egyének képességei közt is tesz különbséget, mert azt tapasztalja, hogy a szétválasztás mellett nagyobb az eredmény.

Balmer könyve is azt a célt szolgálja, hogy beigazolja a tehetségek szerinti szétválasztás szükségességét és előnyeit. Három szempont szerint osztotta be a mondanivalóit: 1. Az iskolák szervezete, 2. pszichológiai és pedagógiai kísérletek kérdése és 3. a szociális helyzet. Ezen három szempont szerint könyvének első részében a szétválasztott osztályok szervezetéről és fejlődéséről mond el igen érdekes adatokat. Először a gyengeelméjűekről (abnormisokról) szól, de kijelenti, hogy ennek oly nagy az irodalma, hogy felesleges volna, ha ő is bővebben foglalkoznék vele, különben is célja inkább a különböző okok miatt elmaradtak, a normális képességűek és a tehetségesek részére szolgáló osztályok ismertetése. Először a mannheimi rendszert ismerteti, mely éppen e háromféle típust foglalja magában. Felemlíti azután az Egyesült Államok iskoláit. Terman tesztjei szerint az első osztály, illetve első iskolaévi tanulói képesség szerint 5—7 éves gyermekeknek felelnek meg s ezért üdvös, hogy nem a kor, hanem a szellemi fejlődési, tehát az értelmi kor szerint csoportosíttassanak a gyermekek. Így alakul ki ötféle osztály, a gyengeelméjűek, a gyengetehetségűek, az elmaradtak (betegség, szociális okok miatt megbukottak), a normálisok és tehetségesek osztályai. Ez a kiválasztás már nemcsak az elemi iskolára, hanem a közép- és felsőiskolákra is alkalmaztatik némely helyen, Angolországban is kísérleteznek a tehetség szerinti szétválasztással.

Azután a svájci hasonló iskolákat sorolja fel, ahol a különböző kantonokban különböző rendszereket alkalmaznak. Eltekintve a mannheimi rendszertől, van Svájcban bazeli, genfi és vallorbei rendszer. Ezek a különböző rendszerek azonban mind egy célt szolgálnak, hogy t. i.: minden gyermek a neki leginkább megfelelő módon és időtartam alatt érje el szellemi képességei teljes kifejlését.

A tehetségesek osztályai szerző megállapításai szerint s amint a különböző statisztikai adatok is igazolják, bővebb anyagot dolgozhatnak fel, nagyobb létszámú osztályokban. *Angolországban történtek kísérletek, hogy félévenkénti vizsgálat alapján a jobb tehetségű gyermekek a magasabb osztályba ment át.* Voltak esetek, különösen az alsóbb osztályokban, hogy a jobb tanulók két év alatt három osztályt végeztek el.

Balmer az előrebocsátottak után arra az eredményre jut, hogy

négyféle osztály állítandó fel az értelmi fok szerint: 1. a gyengeelműek (abnormisok), 2. a gyengetehetségűek, 3. a normális képességűek, 4. a tehetségesek részére.

Könyve második részében a genfi iskolákban szerzett tapasztalatairól számol be. A gyengetehetségűekről való gondoskodás két okra volt visszavezethető. Először az osztályok létszámainak apasztása, illetve parallelosztályok létesítése, másodszer a pszichológus-pedagógusok azon törekvése útján, hogy a tesztek alapján a gyermekek tehetség szerint csoportosíttassanak.

Balmer összehasonlításokat tett gyengetehetségű és normális képességű 90 tanuló közt, hogy megállapíthassa, vajjon a gyengetehetségű a szegényebb néposztályból kerülnek-e ki? továbbá, hogy a fizikai, a képügyességbeli és értelmi fejlődés szempontjából van-e köztük különbség. Az elsőre vonatkozólag megállapítja, hogy a szegényebbek között több az elmaradott, az abnormis, és pedig életkor szerint átlagos $3\frac{1}{2}$ hónap különbség volt a normálisok javára. A tesztek, a kísérletek iránt mindkét csoport élénk érdeklődést tanúsított. A 2. ponthoz általában az a tapasztalat, hogy a gyengék úgy testmagasság-, mint súlyban elmaradtak a normálisoktól. Ugyanez áll az erő kifejtés, futás, karok mozgatása és a beszédszervek gyors használata tekintetében is. A kézügyesség is erős eltéréseket mutatott, különösen azon kísérleteknél, amelyek az értelmet is jobban igénybe veszik. Az emlékezőtehetség is megbízhatóbb a normális gyermekeknél. Balmer le is közli azokat a Binet-Simon és az amerikai Terman rendszereiből összekombinált tesztek, melyeket az 5—14 éves gyermekek értelmi fokának megismerése végett összeállítottak, részint az emlékezőtehetség, részint az intelligencia megállapítása végett. A jobb eredmény a normálisok javára esik.

A harmadik részben következtetéseit adja és a gyengék osztályának normális helyzetét. Elismeri, hogy a kiválasztás nem fogja teljesen megszüntetni a különbségeket, mert a gyengék között is lesznek eltérések, amelyek azonban mégsem oly nagyok, hogy a gyengébb elveszítse bátorságát elmaradottsága miatt, ami megtörténne, ha kénytelen volna a normálisok között végezni iskoláit. Azt az ellenvetést, hogy mert a gyengék nagyobb száma a szegényebb néposztályból való, így a normális ellentéteket még inkább kielesítheti, azzal kívánja ellensúlyozni, hogy a gazdagabbak között is vannak gyengetehetségűek, akik ugyancsak ezeket az osztályokat kénytelenek látogatni. Hogy a gyakorlati élet számára van-e a szétválasztásnak elhatározó befolyása s hogy a gyengék osztályaiban az életre jobban előkészülnek-e a növendékek, vagy jobb-e, ha a normálisokkal együtt tanultak, ez iránt nincsenek még adatok, de feltehető, hogy a szétválasztás jobb, különösen, mert a tanulandó anyag inkább a gyakorlati élet szükségleteit kívánja kielégíteni.

(Akos I.)

Dr. Kenyeres Elemér: *Genfi pedagógusok, pedagógiai törekvések és intézmények. Különnyomat a Magyar Tanítóképző 1928. évi 1—2. számából. 26 lap.*

Szerző az 1926—27. tanévet Genfben töltötte és páratlan buzgósággal tájékoztatja a magyar tanügy munkásait ott szerzett tapasztalatairól. Ebben a művében megismertet bennünket *Claparède*, *Bovet*, *Malche* és *Piaget* munkásságával; szól a világhírű „Rousseau-intézet-ről” és a Kicsinyek Házáról. Szerző kalauzólása mellett beletekintünk azokba a főrekvésekbe, amelyek a gyermek szeretetétől áthatott nevelőket, a modern pedagógia és lélektan úttörőit foglalkoztatják. Értékes a kis munka azért is, mert lebilincselően és röviden megismertet bennünket a fentnevezett tudósok műveivel és. Különösen figyelemreméltó része a műnek, ahol Bovet-nek a gyermek vallásos érzelmé fejlődéséről írt művét ismerteti.

(ém.)

Dr. Tari Imréné Felzmann: *Egy anya naplójából. Följegyzések egy leány életéből a születéstől a tizenhatodik évig. Dr. Kenyeres Elemér előszavával. Budapest, 1928. A „Kisdednevelés” kiadása. 51 l.*

Napló ez, „melyben az édesanya nagy szeretettel, gyönyörűséggel és igazán elismerésre méltó kitartással rögzíti meg leánya életének

nevezetes és feltűnő mozzanatait a születéstől kezdve az ifjúkorig". Ezt a naplót a tanár előadása után hozta el egyik tanítványa. Lehet, hogy még több ilyen is hever a magyar családok levelesládáiban. Valóban hálásak lehetünk a tanár uraknak, akik előadásaikkal ezeket az értékes feljegyzéseket előhivogatják, kétszeresen köszönet illeti a „Kisdednevelés“ szerkesztőjét, aki ezt a lelket gyönyörködtető, s amellet a gyermektanulmány szempontjából is értékes munkát nemcsak felfedezte, de ki is adta. (ém.)

Nagy László: *Adatok a siketnémák lélektanához. Előadta a Magyar Gyógypedagógiai Társaságnak 1928 május 24-én tartott szakülésén N. L., a fővárosi Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumának vezetője. A Siketnémák és Vakok Oktatásügye XXX. évfolyam 5-7. szám. Külön is megjelent.*

A siketnéma gyermekeken végzett pszichológiai vizsgálatok célja volt: egyfelől pszichológiai fejlődésmenetük megállapítása, másrészt képességeik szerinti kiválasztása, harmadsorban didaktikai támpontok nyérése.

A kísérletek főleg az első kérdésre adtak feleletet. Megállapítható volt. 1. Siketnéma gyermekek alakai és távlati felfogása a normálisokkal szemben fejlettebb. 2. Megfigyelő és ítélőképességük körülbelül ugyanazon a fokon áll. 3. Kombináló képességük nagy visszamaradottságot mutat; ezért rossz a cselekvő képességük is (dacára a normális megfigyelő- és ítélőképességnek), ezért tökéletlen az önálló gondolkodásuk, mert hisz tanításukban az élőszo helyét a *mutatás* foglalja el, a mutatás pedig már eleve kizárja az önállóságot. 4. A mechanikai munkában sokkal nagyobb elmélyülésre képesek (mert kisebb a környezet elvonó hatása). 5. Számolásban egyenlőtlen fejlődést mutatnak. 6-7 éves korig nincs különbség normális és siketnéma gyermek közt, de ettől kezdve a siketnémák elmaradnak, megint csak a közvetlen szó hiánya miatt, mely az elvont számolás kifejlődését nehezíti. 6. Szóemlékezetük fejletlen, főleg az elvont fogalmak terén. A közvetlen szóemlékezet (Ranschburg-féle szópármódszer) majdnem normális. Elbeszélő emlékezetük gyengült, összefoglaló elemzőkódésük nagy mértékben fejletlen.

Mindezekből következik, hogy siketnémák oktatásában 1. a gondolatok élőszóval és gesztussal való kifejezése összekapcsolandó, 2. intenzíven felhasználandó a rajzolás (mire különben is nagy érzékük van), mint harmadik kifejezési mód. 3. tanításukban nagy szerepe van a mutatónak és végül 4. a motorikus elemnek.

Ami már most általában intelligenciájukat illeti, kétségtelen, hogy a siketnémák általában épelméjű embereknek tekintendők, kiknek visszamaradottsága csak egyes elmeműveletekre vonatkozik. Náluk is meg lehet különböztetni az elmebeli képességek fokait a tehetségtől az elme-egyenségig.

Különös érdeme Nagy Lászlónak, hogy ezen vizsgálatokkal egy eddig új területre vitte át az alkalmazott pszichológia módszereit és azokat a mutatók, nehézségeknek megfelelően „alkalmazta“, hiszen a megfelelő módszereket részben át kellett dolgoznia, részben mellőznie, kísérletei közben szerzett tapasztalatai alapján. Ez teljes mértékben sikerült is, mintahogy eredményei mutatják. (R. dr. Färber Zelma.)

Dr. Pintér Jenő: *A budapesti tankerület 9. számú értesítője 1927-28. Budapest, 1928. 44 l. Nagy 8.*

Dr. Pintér Jenő főigazgató mintaszerűen szerkesztett összefoglaló értesítőit kezdettől fogva figyelemmel kísérjük és évről-évre lelki gyönyörűséggel olvassuk az azokban felhalmozott értékesnél-értékesebb adatokat. Most külön is foglalkoznunk kell vele, mert egyik fejezetében a fegyelmi büntetések alkalmazására nézve nyújt régóta nélkülözött útmutatást a középiskoláknak. Eddig mindennapos dolog volt, hogy ugyanazt a vétséget az egyik testület enyhén, a másik testület szembe-
szókö szigorúsággal bírálta el, amiért nem egyszer érte szemrehányás az iskolákat. Ez az útmutató most világos és félre nem érthető módon rendezti a fegyelmi vétségek elbírálását, miáltal a régi anomáliák végre

megszűnnek. Ezt az eljárást bátran állíthatjuk oda utánzandó példaképpen — mutatis mutandis — intézeteinknek is.

Reméljük, hogy ezt a kiváló úttörő munkát követi majd az osztályzások egyöntetűvé tételére vonatkozó útmutató. (ém)

Stolz Dániel: *Tájékoztató és műsorfűzet anyá-, csecsemő- és nemzetvédelmi iskolai ünnepélyek rendezéséhez. Országos Stefánia Szövetség anyák és csecsemők védelmére kiadványai 43. sz. 22 old. Nagy 4.*

Tudvalevő dolog, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter anyá- és csecsemővédelmi iskolai ünnepélyek megtartását az összes iskolákban engedélyezte. Az ünnepélyek megrendezésére, azok megtartásának okaira és céljaira az Országos Stefánia Szövetség által kiadott, S. D. szövetségi titkár által ügyesen összeállított fűzet nyújt részletes felvilágosítást.

Az anyá- és csecsemővédelem — eltekintve attól, hogy a nemzet számbeli erejét legnagyobb mértékben gyengítő csecsemő- és kised- halandóság (az összhalálozás egyharmada) ellen küzd — alapja minden egészségügyi és szociális munkának annak felkarolásával csökkentjük az abnormis gyermekek számát, ami a Magyar Gyógy- és nevelési Tár- saságnak is első feladata. Ezenkívül a magyar anyá- és csecsemővéde- lem magában foglalja még a szeretetre, vallásos erkölcsre, hazafias érzésre nevelés munkáját is.

Az anyá- és csecsemővédelem teljes kiépítését biztosító általános megértést azonban csak akkor remélhetjük, ha ezen egészségügyi és szociális munkáról s annak nagy fontosságáról és szükségességéről az egész nemzet tudomást szerez. Ezért végez a Szövetség a tényleges védelmi munka mellett széleskörű propagandát és felvilágosító munkát is, ezért rendez iskolai ünnepélyeket, melyeknek igen ügyes vezérfonala a szerző műve. (+)

Wladislaus Zeitlin: *Der taubstumme Student. Kiadta Dr. F. Reich. Duda, Leipzig, 1927. (55. lap.)*

A fentnevezett, született, tökéletesen siket egyén fejlődésmenetét kapjuk e könyv egyes fejezeteiben, melyeket a siket, jelenleg főiskolai hallgató maga írt.

Tiflisben született 1907-ben, mint gazdag zsidó szülők egyetlen gyermeke. Kiváló zenei képzettségű anyja tanította beszélni. Hároméves korában már folyékonyan beszélt oroszul, mivel az anyja állandóan úgy beszélgetett vele, mintha halló gyermek lett volna. Elemi iskolai tanulmányait, majd az első középiskolákat magánúton végezte. 1922-ben, 15 éves korában Berlinbe került, dr. Reich siketek magánintézetébe, ahol a német nyelv elsajátítása mellett tovább folytatta középiskolai tanulmányait. 1925-ben érettségizett, tehát 18 éves korában. Még franciából és angolból is jó osztályzatot nyert. Most a technológiai főiskola hallgatója Berlinben.

Fejlődésmenetének részletes ismertetése után Zeitlin néhány iskolai dolgozatát látjuk a hibákkal együtt $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ évi német beszédfejlődés után. Az érettségi dolgozata rendkívül tanulságos, mert ez a címe: „Miképpen érzem a siketségetem?” E tanulmányból megtudjuk, hogy a siket gyermek egészen ellentétes beállítottságú a halló környezethez és a hangbeszédhez, mint a hallók a sikethez.

Igen tanulságosak a további fejezetek is: „Mit ad nekem a színház?” „Hogyan gondolkozom?” „Hogyan érzem a beszédemet?” Aki ezeket a tanulmányokat olvassa, látja csak igazán, hogy milyen messze vagyunk még a siket pszichológiájától. Valóban sajnálni lehet, hogy technológiai és nem pszichológiai kiképzésben részesül.

A jelbeszéd előnyeinek és hátrányainak kiemelése és a szájról olvasás nehézségeinek ismertetése után néhány sort szentel az ő édes anyja emlékének is, aki intuitív megismerésének, kimeríthetetlen anyai szeretetének és beszédápoló gondoskodásának gyümölesait érettnek nyilvánított és tanulmányainak vége felé járó főiskolai hallgató fiában már nem élvezheti. (Michels F.)

L A P S Z E M L E

Nyírvidék, Nyíregyháza, 1928 június 29. „A kisegítő-iskola első vizsgája kitűnően sikerült” e cikkében meleg hangon ír erről a Nyírségbe ültetett gyógypedagógiai palántáról. A kisegítő-iskola eredményeit nem a záróünnepen szereplő gyermekek előadásából szoktuk megítélni, talán túlzás is van a cikkben, de minden esetben megnyugtató, hogy ennek az intelligens magyar városnak a közvéleményét kifejező sajtó rokonszenvet tanúsít a gyengeelméjű gyermekek nevelőoktatására alapított fiatal intézményről.

Békés. Politikai, társadalmi és közgazdasági hetilap. Gyula, 1928 július 7. „Vizsga a Gyógypedagógiában” cím alatt a gyulai gyógypedagógiai intézettel foglalkozik s azt mondja, hogy „Nagyobb figyelmet érdemel az intézet a helybeli társadalom részéről, mint amelyben részesül”.

„Zeitschrift für Kinderforschung” 180 oldalas száma 120 oldalon, az elhagyott, züllés veszélyének kitétt, bűnöző, pszihopata gyermekek, fiatakorúak ügyével foglalkozik.

A németek annyira fontosnak tartják ezt, hogy legkiválóbb tudományos központjaikban, egyetemeiken (22 városban) rendszeresítettek elméleti és gyakorlati szemináriumokat, hol a nép- és gyermekjóléti ügyekről, a fiatakorúak intézményeiről, a gyógypedagógiáról sorozatos előadásokat tartanak.

A gyermekvédelem különböző intézeteiben működő pedagógusoknak megfelelő szakképzést nyújtanak; sőt már a mi gyermekmenhelyeinkhez hasonló intézeteinkben is szakképesített tanítókat alkalmaznak, mert az ott elhelyezett gyermekek sok esetben gyógypedagógiai nevelésre szorulnak.

Berlinben a legkiválóbb német szakemberek tartanak előadásokat ezeken a szemináriumokon. Itt tolyuk a kisegítő-iskolákban, a nagytóhallók, a gyengénlátók, beszédhibások iskoláiban működő tanítók és tanítónők gyógypedagógiai kiképzése.

A hamburgi egyetemen szeptember 13-tól 15-ig tartották meg negyedik konferenciájukat „a fiatakorú pszihopaták védelmére alakult német egyesületek”. A konferencia munkaprogrammjából felemlítem a következőket: Hogyan neveljük a nyilvánosságot a pszihopaták védelmére? Törekvések Amerikában a fiatakorúak bűnözésének leküzdésére pszihikus higiéné által. A specializálás kérdései a) külön iskolák a pszihopata gyermekek és tanulók részére. b) Pzihopata tanulók a magasabb iskolákban. c) Napközi otthonok a pszihopaták részére. d) A pszihopata gyermekek otthonai. A kiképzés kérdései. A különböző típusok. A pszihikus higiéné jelentősége a pszihopaták védelmében. Gyógypedagógiai törekvések alatt foglalja össze a szerző a nagyvárosi „Jugendamtok” évi jelentéseit. Az összes jelentések erősen hangoztatják az általános gyermekvédelmi munkában a speciális pszihopata-védelem szükségességét. Ezen speciális védelem középpontjai a nagyvárosokban működő tanácsadók.

A speciális védelem középpontjai az egyes városokban (Hamburgban, Halleban, Nürnbergben, Manheimban, Freiburgban) a tanácsadók. Ezeket a tanácsadókat gyógypedagógusok bevonásával psziháterek vezetik. Itt a gyermekek általános és részletes vizsgálaton esnek át és a vizsgálat eredményéhez képest intézkednek az egyének további pszihikus kezelése, illetve sorsa felől, a szülőknek, gyermekeknek tanácsot adnak, a fiatakorúak bíróságához, kórházba, szanatóriumokba, menhelybe, speciális nevelőintézetekbe stb. küldik, vagy „ambuláns kezelésben” részesítik. Egyes városokban pszihopata gyermekek részére gyermekterek és külön menhelyek vannak.

Ruth v. der Leyen a pszihopata gyermekek részére szolgáló nevelőintézetek kimutatását adja. Felveti azt a gondolatot, hogy a normális iskolák kereteiben, külön osztályokkal is, sok esetben eredményes munkát végezhetnek — tehát a nevelőintézeti elhelyezést mellőzve — és a szülőházzal való együttműködéssel sokakat menthetnek meg.

A pszihopata gyermekek nevelése azonban csak speciális berendezések és külön szaknevelő által sikerülhet. *A speciális nevelés idő-és erőmegtakarítás, mert minden hosszadalmas normálnevelési próbálkozás erőpazarlása a nevelőnek, tanítónak és növendéknek.* Számos intézetet sorol fel, ahol a pszihopaták különféle árnyalatait nevelik. Ezek a nevelőintézetek többnyire kis létszámúak, átlag 15–80 növendékkel. Átlag 3–5 növendékre jut egy-egy nevelő pedagógus. Vannak intézeteik, ahol az iskolaköteles koron alul lévő gyermekeket helyezik el, viszont vannak intézeteik a 21–30 évesek elhelyezésére is. Nagy súlyt helyeznek megszervezett munkájuk közben a laboratóriumokra, megfigyelő és elosztó állomásaikra.

Dr. Lucie Rosenbund cikke „Az elhanyagolt nevelésű és züllés veszélyének kitett gyermekek nevelése, a gyógypedagógiai tanácsadók és otthonok szakmunkájában”, mintaszerűen szép élet- és jellemrajzokat, majd diagnózist ad és bemutatja tett intézkedéseiket. A prognózist általában 3 havi intézeti megfigyelő neveléssel állapítják meg, ami nyitójában helyesnek mutatkozott. A hosszú megfigyelés a gyermekeket is jobban megismerteti önmagával, mi a tervszerű nevelésnek nagy hasznára van. A normálisok és az erkölcsi fogyatékosok közé eső átmeneti típusokkal behatóan foglalkozik. Érdekes, hogy az elhagyatott és a környezetükben romlásnak kitett gyermekek a gyógypedagógiai egyéni nevelés behatása alatt nem utánozzák egymást, hanem mindegyik a maga módján, szabadon fejlődik.

Dr. Neurath Rudolf tanár „A belsőszekreciós mirigyek és a pubertás” címen dr. Szondi Lipót munkásságáról és tudományos eredményeiről elismerőleg nyilatkozik.

Dr. Heller Theodor azt a kérdést fejtegeti, hogy „A kisegítőiskolai pedagógia idea-e, vagy alkalmazott pszichológia?” Szerinte a gyógypedagógia alkalmazott pszihopatológia: feladata a kiskorúak szellemi kisebbértékűségeit és rendellenességeit javítólag és gyógyítólag befolyásolni. Foglalkozik a pubertás-okozta nevelési nehézségekkel, mit normális anomáliának mond. De a pszichoanalitikai kezelést ellenzi. A kisegítő-iskolát a német gyógypedagógia legjobb és legértékesebb alkotásának mondja, aminek fejlesztését sürgeti. Foglalkozik még a pszihopaták védelmével és sorait azzal zárja: A gyógypedagógia munkaterülete a gyermek- és ifjúkor batárain túl is kiterjed s az emberiség javára még nagy és fontos kérdésekben fog választ adni.

Fröschels ismerteti *Michels Fülöp*nek, lapunk munkatársának a Heinicke-jubileumon a német siketnéma tanárok szövetségében tartott előadását. A kritikus elismerőleg nyilatkozik *Michels* munkájáról, „mely a siketnéma-képzéssel való igen élénk és sokoldalú foglalkozásról tesz tanúbizonyságot. Általános megszívlelendő figyelmeztetéseket nyújt a szakemberek kiképzésére vonatkozólag is.” (Vágó Károly.)

Vajkai Julia Éva: *„A minőségérzék fejlesztése a serdülő gyermekben.” Magyar Iparosnevelés, 1928, 5. szám.*

Iparos- és finomabb gyármunka elvégzésénél begyakorlott kéz mellett a létrehozott termékek minőségbeli megítélésére is szükség van. Ezen érzék a magyar munkásban — bár elsődleges kézügyessége felülmúlja a külföldiekét — kevésbé van meg, s ezért igyekezett a szerző — közismert ötletessége alapján — ennek művelésére új módszert kidolgozni. E célból „a gyermekek öntudatos aktivitását egy nekik közelfekvő cél érdekében” állította be oly módon, hogy a gyermekek kisebb számú (4–6) egyébként is autonómiával bíró csoportjai maguk bírálták meg kölcsönösen egymás munkáját (ami által a hibák észrevétele tudatosává vált) s a szaktanítónő csak hozzászólásával támogatta a hibák szerint igazodó bér megállapítását. E módszer segítségével sikerült a tanév folyamán a kezdeti csökevényes minőségérzékét jelentősen fejleszteni. A kevéssé fejleszthetőek, vagy szellemileg elmaradtak, vagy pedig erkölcsileg fogyatékosak, illetőleg teljesen züllött környezetből valók voltak; viszont a kiválóak egyébként is elsőrangú képességeket mutattak fel. Ezen „aktív” módszert — megfelelően alakítva — a szellemileg fogyatékosok munka-nívójának emelése céljából ajánlatos volna megpróbálni.

Blätter für Heilerziehung. *Halbjahrsschrift der Sophienhöhe zu Jena.* (Trüpers Erziehungsheim.) 1927. 4. Heft. C. Marhold's Verlag. Halle a. S. 48 lap. Nagy 8. Ára füzetenkint 1:50 márka.

Trüper jénai intézetét az alapító munkatársai a régi szellemben mintaszerűen vezetik. De nem elégsznek meg azzal, hogy intézetük falai között mintaszerűen dolgoznak a fogyatékos gyermekekkel, hanem eljárásaikat a szakemberek elé tárják évente 4-szer megjelenő saját külön folyóiratukban. A fenti füzet első tanulmánya a megalapítónak., Trüper Jánosnak a gyógypedagógiára való nagy jelentőségét fejtegeti. (Stukenberg.) A másik cikkben Haase a jénai népjóléti iskola lélektani és pedagógiai kiképzését ismerteti s ezt kiegészíti Heeknek, az iskola egyik volt hallgatójának a beszámolója. Érdekes, ahogyan erről az új iskolatípusról előbb az egyik előadó, aztán a volt növendék beszámol. A füzetet könyvismertetés egészíti ki. Nem hinné az ember, ha nem látná, hogy egy intézetben akkora erkölcsi tőke legyen felhalmozva, ami külön folyóirat fenntartását is lehetővé teszi.

(ém.)

Ed. P. Schumann: Samuel Heinickes Sendung. Berlin, 1927. 20 lap. Deutsches Museum für Taubstummenebildung. Leipzig.

De l'Épée a siketben csak siketet, Heinicke azonban embert látott, az emberiséget érdeklő dolgot. Az államnak kötelessége nevelés-oktatásukról gondoskodni. A látás a leghidegebb, legérzelelmentesebb érzékszerv. Heinicke magán figyelte meg a beszédérzeteket és azok hatását, de az akkori pszichológia nem adott neki támpontokat, hogyan kell azokat helyesen szóba foglalni. A beszédet a beszédérzetekre alapította. A beszéd Heinicke szerint belső történés kifejezése, gondolkodási eszköz. Megfigyelte, hogy tanulatlan siketek is használnak szótöredékeket beszédbeli céllal, tehát a természetes beszédképződés törvényei nála is jelezve vannak. Heinicke a beszédfejlesztésnél a szükségesség, a szükség elveiből indul ki. A beszédet gyakorlattal és használatlall kell használatra szükségessé tenni, hogy szolgálatkész eszközzé lehessen. A beszédfejlődésnél az utánzás és a kifejezési szükség együtthatnak. A megértés megelőzi a beszédet. Komplexumokból kiindulva szerez a gyermek uralmat a beszéd és a világ fölött. „Ha nem tértek vissza és nem lesztek, mint a gyermekek, úgy nem fogjátok hozzájuk az utat megtalálni.“ Bele kell helyezkednünk a gyermek világába. A siket fejlődésének gátoltságát az ő elhanyagolásával még fokozzuk. Az ő fejlődési lehetőségei végtelenek. Heinicke a nevelés-oktatási eszközöket az emberré képzés gondolatában találja meg. A jelet, mint kifejező eszközt nem ismeri el. Az írást alannak nem, segédeszköznek elfogadja. A hangbeszéd a siket emberré válásának sarkpontja. Ezzel szereznek a siketek fogalmakat és megismerést és mehetnek át az érzéki világból az intellektuális világba. Beszédmozgásokban gondolkoznak a siketek. A siketek emberségéből vezeti le Heinicke *szervezési gondolatait* is. A siketek képzése közügy. Joguk van képzésre; a népeknek kötelességük róluk gondoskodni és pedig saját, nemzetgazdasági érdeükben. A siketektől teremtő erőt kell nevelni. A siketek nevelés-oktatásügyve gazdasági vállalkozás. Ha morális indokok nem is, politikai maximáknak kell az államokat arra bírni, hogy a siketek ügyét felkarolják, nehogy a szülők és az állam terhére legyenek később. Növendékeiről tudjuk, hogy magasélet-célokat ért el a legtöbb. A siket is tagja az emberi élet- és munkaközösségnek. Heinicke gondolatai és tervei még nekünk is és utódainknak is adnak feladatot. A hallók 10–12 évi képzésben részesülnek, csak a siket elégedjék meg 5–6 évi képzéssel? Heinicke a siketet jogosnak tartja az emberi előnyökre. Joga van munkához. A baleseti statisztika azt tanítja, hogy a siket figyelmes szeme és fejlett vibrációs érzéke révén éppen úgy meg van védve, mint a halló az ő füle révén. Még mindig Heinicke a siketek védőügyvéde, mint aminek magát nevezte. Amit ő akart, tervezett, gondolt: az nagy és életteljes. Életteljes az ő szervezési elgondolása. Életteljes az ő módszere, amelyet indokolt, ha nem is alapított. Eltávolítottunk Heinickétől, amikor az írás felé fordultunk és a jelben láttuk a siket üdvét. Az emberképzés lett ismét a célunk. Ebből a célból kiin-

dulva állapítja meg a képzés útját, módját. Gondolatai formájukban egyszerűek, mint minden nagy és igaz, de tartalomban végtelenek, melyek mindig új megoldás felé törekszenek. (Michels.)

August Abend: Blätter für die Wohlfahrt der Gehörlosen. I. J. G. Nr. 4. 1927.

Aforizmak; tények.

A hajlam potenciális energia, lehetőség, mely a külvilág kiegészítésére szorul. Az így előálló folyamat a fejlődés.

A siketnémaság az emberiségre zavaró fogyatékoság. Észszerű házassággal és felvilágosítással eleje vehető.

A siketet ma még nem lehet a hallóval egyenlővé tenni.

„Ha a gyermekek olyan módon fejlődnének tovább, mint ahogy fejlődnek, lángeszűekből állana a világ“ (Goethe). A gyermek természetes fejlődésével szemben egy természetes visszafejlődés (szervi) mutatható ki. A beszéd elsajátítása a gyermekkor egyik speciális működése. A gyermekkor elmúltával való beszédtanulás, mint a siketeké az iskolaköteles korban, már nem vezet optimális eredményhez.

Badenben 60% volt a szerzett siketség; ezek felénél a siketség a harmadik életév után lépett fel. Ez azt jelenti, hogy az összes siket gyermekek 30%-a óvodában megmenthető a megnémulástól. A többi siketek felénél, tehát a siketek további 35%-ánál olyan értékes hallási maradványok vannak jelen, amelyek a siketek megszólaltatásánál eredménnyel felhasználhatók. Az ilyen gyermekeknek megszólaltatása a „Vielhörer“ segélyével már a korai gyermekévekben, az óvodában volna megkezdhető és megvalósítható. A siket nevelőoktatását a fejlődési lehetőségekhez kell alkalmazni. A tanköteles kor már nem képes a korai gyermekévek speciális működését pótolni. (Csak 35% siketnéma volna.)

Glaus szerint a siket vitálkapacitása csekélyebb, mint a hallóé. A hangbeszéd tüdőtfejlesztő hatása.

Schlenkrich szerint a siketek testhossza és testsúlya visszamaradt.

Pongratz szerint Bajorországban a siketek 5%-a iparművész. Stuttgartban olyan zongoragyár van, amelyben a finomabb részek készítéséhez kizárólag siketeket alkalmaznak. A finomabb munkákban való gondosság és pontosság az agyagmunkában, kézimunkában és rajzban is megnyilvánul.

A siketeknek a rajzban való többleteljesítménye a pszihikai kompenzáció hatására vezethető vissza.

Pankhurst Helena: Dalton-féle nevelési rendszere. Eszerint a növendékek délelőtti szakmunkatermekben foglalatoskodnak irányító, segítő, buzdító tanár felügyelete mellett, míg délután rendszeres oktatásban részesülnek és pedig nem kor, hanem képesség szerinti csoportokban. A Dalton-iskolák eredményei feltűnést keltenek.

Abendnek egyik B. növendéke, aki különös érdeklődést mutatott az állatok és mindenféle technika iránt, magánszorgalomból annyira vitte, hogy az ezekre vonatkozó legnehezebb tudományos munkákat szakértelemmel olvassa, hogy helyes viszonyítással beszél és ír.

Egy másik növendékük 6 éves korában luetikus szaruhártyaelhomályosodás mellett siketült meg. Megsiketülése előtt betűzve megtanult még olvasni, de csak 9 éves korában került a siketek intézetébe. Itt 3 évig lézengett „daltonizálódott“, minthogy az osztálymunkában leolvasási nehézségei miatt nem vehetett részt. Idejét olvasással töltötte, mindent olvasva, ami a keze ügyébe került. Így rendkívül sokoldalúvá vált szellemileg, sajnos, látási nehézségei végül annyira elkeserítették, hogy öngyilkos lett.

A siket növendékesoportok nem olyan homogén összetételűek, mint a hallókéi. Neuert szerint a siketek 35%-a gyengetehetségű. Ezt Pongratz adatai is igazolják. A gyengetehetségű itt veleszületett. Oka először luesz, azután alkohol. A gyengetehetségű siketknél a siketség csak szimptomája a még mélyebben fekvő fogyatékoságnak.

A siketek nomádizmusát, mely Pongratz szerint Bajorországban a siketek 14%-ánál mutatható ki, részint arra lehet visszavezetni, hogy

korán kerülnek az intézetekbe és ott sokáig maradnak és így nem fejlődik ki náluk az otthoni érzés, másrészt arra, hogy a munkalehetőség kergeti őket. E két körülmény soknál hivatásszerű csavargáshoz vezet.

Osszefoglalásul azt kívánja, hogy: 1. a siketségnek eleje vételesség, 2. hogy megfelelő intézetek megfelelő pedagógiai segítséget adjanak (óvoda, daltonrendszer, iskolacsalád), 3. a gyengetehetségűeknek külön nevelés-oktatást adjanak.

(Michels.)

Claparède: *L'auto-justification. Archives de Psychologie Tome XX.*

Nr. 80.

A szó valódi értelmében való öngazolás, evázió (kitérés) esetei: elütés („egy cigarettával több vagy kevesebb...”), mentegetés („a dohany eosegíti a munkát”). Onvígasztalás esetei: Dícsere („öreg ember nem vén ember”). Negatív („60 évvel még nem öreg az ember”). Megvetés („savanyú a szőlő”). Autótisztázás, mentegetés: Negatív („nem én voltam”). Pozitív („őszintén beszéltek”). Kafogás („a maeska volt”).

Miért törekszünk önmagunkat igazolni?

Mindenkor bennünket kellemetlenül érintő dolgról van szó. Mindig az érint bennünket kellemetlenül, ami fájó igazságként lép elénk, vagy egy igazság, amely önszeretetünket sérti és bennünket megaláz. Ettől az igazságtól menekülve, a valóság világából a kellemesség tágabb és könnyebb világába vetjük magunkat. Mindenkor saját gyengeségeinket, vágyainkat törekszünk igazolni és ez igazolással a valóságot helyettesíteni.

Minden végcélokra vonatkozó konfliktus bizonyos mértékben a személyiség osztottságára vet világot. Az egyik énünk a másikhoz fordul. Az alacsonyabb énünk a magasabb énünket rábeszéli, meggyőzni törekszik.

Miért veszi fel az auto-igazolás a racionális formát?

A racionális beszéd a másokkal való megértetés szükségéből fakad. Amikor tehát egy egyén kebelében konfliktus támad, az egyik én argumentál, megokol, vitatkozik a másik énnel, egyszóval a logika szociális nyelvezetét használja.

Amikor a magasabb én feladja a küzdelmet, akkor az egyén az automatizmusba esik vissza, olyan állapotba, mint amilyen az álmódzás és az álom gondolkozása.

Hogyan sikerül az énnel önmagát meggyőzni? Önmagát csapja-e be az én, és ez mire való?

Az ember bizonyos mértékű vakságba esik mindennel szemben, ami saját argumentációjának hamisságára képes rámutatni. Az ember nem csapja be önmagát az ő érzelmi argumentációjával, hiszen itt van a lelkiismeret, melyet nem lehet becsapni. A helytelen állítás azért állhat meg, mert az egyénre nézve nem bír fontossággal, sőt sokszor következményeiben sem káros, sokszor szociális szempontból hasznos is lehet, igen sok esetben. Másrészt viszont a helytelen állítás nagyon is közelről érintheti az egyént, hogysem vak lehessen vele szemben. Így érthetjük meg, miért ismeri a helytelenségét az állításnak. (Bewusste Selbsttäuschung.)

A játék formái, valamint a művészetéi is, csak ürügyek bizonyos tendenciák kifejlődésére.

Az auto-igazolásban egy képzeleti tény (mely képzeleti tényre a szofisztikus argumentáció nyújt) kap hatalmat a magatartás determinálására. Az öngazoló olyan egyénnek kell tekintenünk, aki egy pillanatra (valami önérdekben) a logikával, az igazsággal játszik. Az auto-igazolásban azzal játszunk, aki nekünk hisz.

Szellemi életünk nem áll a komoly állapot (a valósághoz való alkalmazottság) és a játékos állapot (a valóságnak többé-kevésbé tökéletes félreismerése) két ellentétjéből, hanem sokszor e kettőnek különös keveréke (Vaihinger *als ob*-ja).

(Michels.)

Dr. Hollós István: *Bűcsúm a sárga háztól. Budapest, 1927. Genűus-kiadás.*

133 o. 8 pengő.

Az ügyért és a szenvedő betegért egyaránt melegen érző, nagy-tudású elmeorvos őszinte, szénszavú munkája, melynek tárgya: harc az elmebetegek elzárása, összezsúfolása ellen és egyben zászlóvontás

az új, a megértés alapokon nyugvó elmekörtán érdekében. Kitágult látóhatárral bíró szakember műve, amely azonban nem a szakértő, hanem a szélesebbkörű olvasóközönség számára íródott, s ennél fogva nem is tudományos rendszerezésre és hézagmentes ismeretközlésre veti a hangsúlyt, hanem az általános emberit, a mindannyiunkban szunnyadó ősi harcot teszi előttünk szemléltetővé nemesveretű, irodalmi értékű eszközökkel. A könyv alap gondolata a Freud-féle pszichoanalízisre támaszkodik, melynek lényege szerint az ideg- és elmebajokot úgy kell felfogni, mint megtorpanásokat az én és külvilág, az ösztönök uralma és a kulturális fék közötti állandó harcban. E küzdelmet minden ember a maga módján csinálja végig; az átlagember megalkuszik a valósággal a belső őszinteség árán, az erős ember, a hős mentől többet csikar ki a külvilágtól a vágyai számára, a művész időnkint eltávolodik a valóságtól, hogy a vágyait műveiben élje ki. Az elmebeteg is igyekszik elmenekülni a valóságtól, mellyel nem tudott megbirkózni, teljesen önmaga felé fordul, véglegesen elzárkózik a külvilágtól.

Ha nem is értünk teljesen egyet a jeles szerzővel a pszichoanalízis kizárólagos dogmaival szemben, de mindenesetre igen erős, bátorító ösztönzést kapunk tőle gyógypedagógus munkánkra vonatkozólag. Az írónak az a végső következtetése, hogy az elmeorvos nemcsak jó és türelmes kell, hogy legyen betegével szemben, hanem megértő is, még fokozottabb követelmény ez a jó gyógypedagógusra nézve. Egyfelől kell, hogy rendelkezésére álljon saját teremtő fantáziája, ösztönös velező képessége, amivel az, akár érzékileg-értelmileg, vagy morálisan fogyatékos gyermek irányában a megértés folyamatát megindíthatja, de másfelől kell, hogy sok tudáson alapuló kritikával is bírjon, amely képesíti őt a szétfolyó szubjektivitás mellett körülhatárolt, objektív ítéletre és céltudatos irányításra a konkrét esettel szemben.

(Hrabovszkyné dr. Révész Margit.)

Rudolf Bode: Rhythmus und Körpererziehung. Verl. Eugen Diederichs, Jena, 1925.

A ritmikusnak ellentéte a metrikus, éppúgy, mint az organizmusnak ellentéte a gép. A ritmus az emberi szervezet egészének életmegnyilvánulása, a kultúr- és munkamozgásoknak szintézise.

A ritmus kontinuum, és pedig térbeli és időbeli. Egy-egy elkülönített szempont szerint tehát térbeli és időbeli ritmusról is beszélhetünk, azonban a térbeli ritmus csakis időbeli ritmus útján kap létet. De az időbeli ritmusnak önálló léte is van.

A testmozgások ritmusa mindig az alak ritmusával jár együtt.

A ritmus irracionális lét, mely nem tartozik az ítélő, összehasonlító és mérő elmeműködés hatása alá.

A ritmus alapjellegzetessége az osztatlanlanság. A ritmusnak az egyéniséggel való közös jellemvonása, hogy oszthatatlanok, hogy észbelileg nem taglalhatók. Mindkettőnek formáját az élet totalitása határozza meg. A ritmus az élet folyamatához van kötve és minden egyéni az élet ritmusában jut kifejezésre. Az egyén egyedüli sajátossága az ő egyéni ritmusa.

Minden ritmus abszolút egésze az idő és tér működésének. Az összes ritmikus formák magasabb szerves összefüggés felé törekszenek és éppen ebben leli magyarázatát az, hogy a ritmust az élet öröme kíséri hűségesen. Még a végcélra irányított munka is részese a ritmikus történetes életteli folyamatának. A ritmus lendülete az, amely a dalnak és a költeménynek belső lényege.

A szükséges munkát a primitív ember a ritmus segítségével győzi le, amennyiben a ritmusban rejlő hatás a kellemetlen kötelességet kellemes történetessé oldja fel, úgyhogy a munka így a történetes folyamának áramlatába kerül és mintegy varázskézekkel végeztetik el.

A ritmus nem probléma, hanem ősjelenség.

A ritmus ősuralmát az eszközhasználat törte meg. Az eszközök differenciálódnak és az anyaghoz alkalmazkodnak. Ebből az alkalmazkodási szükségből technikai uralmat nyert az eszköz az ember fölött. Ebből a technikai uralomból az eszköz birtokosának gazdasági uralma keletkezett.

A dolgozó ember ma már nem ura saját mozgásainak, az eszköz uralja őt, az diktálja mozgásainak időmértékét, munkájának tempója és tartama már nem függ az ő akaratától. A ritmus kvalitása helyett a gazdaságosság kvantitása uralkodik ma az emberen, a gazdasági érdek. A ritmus helyébe a mehanizmus lép.

Vissza kell térni az emberi test totális működésének ritmusához, hogy minden mozgás, mely amúgyis a testnek a nehézkedés törvényeivel való küzdelmét jelenti, az egész testre kisugározzék. Amint az egész testre kiterjedő szabad és erőteljes mozgások kedvteli érzelmeket szülnék, úgy kedvteli érzelmekből viszont ismét szabad és erőteljes mozgások fakadnak.

A testnevelésnek tehát a kedélynevelés szempontjából is arra kell törekednie, hogy a mozgások természetes lefolyást nyerjenek, hogy a gép okozta görcsösségektől és gátlásoktól mentesen nyilvánuljanak meg, hogy az emberi test játszó hangszerré váljék. A ritmikus mozgás kultúrájával az emberi test kifejezőképességét és az ember kifejezési kedvét kell növelnünk. Már az izületeknek engedelmes mozgékonytsága, mely legbensőbb életünket annak látható külső formájával összeköti, a legvalóságosabb emberi művészet. Nézzük csak ilyen szempontból a néma jelet! A lélek csak ritmikus benyomásokra válaszol. (A kiejtési oktatás metrikus technikájára nem kel beszédletre a siket lelke.) A ritmus az egész testnek egyetlen akaratí impulzusra való kötött lendülete. Ez az egyszeri lendület a ritmus súlypontjára irányul. Csak ez a súlypont van az akaratallal vonatkozásban. A ritmikus mozgás súlypontja körül csoportosuló ritmikus mozgások, bár a súlypont alá rendelték, az akaratától függetlenek. (Ha a szimbólum súlypontja, mint komplikált artikulációs mozgás, az akaratnak engedelmeskedik, akkor az egész szimbólum szabad lendülettel folyik le és hat a külvilágra.)

A testkultúra célja: a természetes mozgásban azt az ösztönös biztosságot elérni, amely az állati és a hamisítatlan gyermeki mozgást jellemzi.

A természetes mozgásokban az egész test vesz részt (a totalitás elve) és azok mind ritmikusak (a ritmus elve). A természetes mozgások egymáshoz alkalmazkodnak, egymásra vannak hangolva, úgyhogy a legkisebb erő kifejtéssel a legerőteljesebb hatáshoz vezetnek. Ez különben a testrészeknek egymáshoz való hangolásából és alakbeli viszonyából is következik (az alak elve). Az összes mozgások az ernyedség állapotából fakadnak és abban végződnek (az elernyedés és a nehézkedés elve). Minden természetes mozgás antagonisztikus izomcsoportok egyensúlyhelyzetének változásából áll elő, amennyiben az egyik izomcsoport elernyedéséből és a másikkal megfeszüléséből származik.

(Michels.)

A. Winnewisser: *Experimentelle Denkpsychologie und Untersuchungs-methodik. Blätter für Taubstummenbildung, 1828. 4. sz. p. 81—93.*

Hasonlóirányú reprodukciós tendenciák egymást megerősítik. A nevelés a pedagógiai tevékenységeknek fejlődő rendszere, amely a célszerű testmozgás és a szellemi magatartás kicsi örökségéből kiindulva a specifikus szellemi magatartásoknak majdnem végtelen lehetőségeihez és ezzel párhuzamosan a testnek hasonló lehetőségű reakcióképességéhez vezet.

Egy bizonyos inger bizonyos reakciót vált ki. Az intellektuális és a motorikus folyamatok strukturája között bizonyos analógia áll fenn. Az intellektuális folyamatok párhuzamos motorikus folyamatokhoz vannak kötve.

E bizonyos ingerre neki megfelelő megoldási mód következik. A megoldási mód sikere újabb ingert jelent és újabb sikerhez vezet. A megoldás sikertelensége pótló folyamatot indít meg. A távolabbi célt mindig egymást követő és egymásból folyó megoldások révén érjük el.

A tudást a felidézéssel aktualizáljuk. A tudás aktualizálása szukcesszív folyamat. Egy növény nevének felidézésénél először az össze-

tett név érzése majd annak hangzási ritmusa, azután az egyik és végül a másik összetevő szóképp merül fel, de egység alakjában.

A felidézési folyamat az elvont tudással kezdődik és a konkrét tudásban végződik. Az elvont tudás könnyebben aktualizálható, mint a konkrét, mely mindenkor csak az elvont tudás nyomában (a ritmus közbejöttével) konkretizálható.

A tudás aktualizálása egy tudáskomplexumnak reprodukálását jelenti. A komplexumot mint egészet idézzük fel, ahogy mint egészet be is vésztük elménkbe.

A komplexumkiegészítés törvényei:

1. Ha egy benyomást egy komplex részeként foghatunk fel, akkor a benyomás az egész felidezésének a tendenciáját kelti fel.

2. A reprodukció az egész sématiszticipációjából is indulhat ki.

Egy gondolkozási feladat megoldásához vezető tudásaktualizálás az anticipált séma segítségével, a determinált komplexumkiegészítés folyamatán alapszik.

A tudáskomplexumok vonatkozásai egységek, melyeknek lényege éppen a vonatkozás, mint összekötő pszichikai tényező.

A sématiszticipáció és az anticipált komplexnek determinált kiegészítése az a két tényező, amelytől a rendszeres gondolkozási folyamat függ.

Vannak gondolkozási folyamatok, amelyeknek célja ismert, eszköze is ismert; vannak olyanok, amelyeknek célja ismert, de eszközét még meg kell keresni és végül olyanok is, amelyeknek célja, eszköze nem ismert. Ez utóbbiak produktív gondolkozási folyamatok.

Nem az ismeret a fontos, hanem az ismeret megszerzésének munkamódszere. Csak a módszeres munkára, a funkcionálisan képzett ifjúság lesz képes az átvett kultúrkincset továbbfejleszteni.

A beszéd gondolkozási eszköz, amellyel a kor világképét átfogjuk.

Az a jó oktatás, amely a növendékeknek tudást is és módszeres munkát is közvetít. (Öntevékenység a legelső lépéstől kezdődőleg, pl. számtannál.)

A növendékek személye a célszerű magatartásnak folyton szervesen növekvő rendszere.

A szájról-olvasás a komplexkiegészítés törvénye alá tartozik, de feltételezi a mondat témáknak automatikus készségét, valamint önálló, spontán alkalmazkodási készségét.

A beszédfejlődés a fogalmak iskolázását jelenti. (Michels.)

v. Verschner: *Die vererbungsbiologische Zwillingsforschung. Die medizinische Welt 1927. No. 42.*

Rendszeres, többször megismételt, nagyszámú ikerpárra vonatkozó vizsgálatok bizonyultak a legjobb módszernek a testi-szellemi tulajdonságok változékonyságának (variabilitás) megismerésére. Továbbá ikreken — különösen egyetétjüknél — vizsgálhatók sorozatos megismétlésekkel legpontosabban bizonyos külső (milieu) tényezők befolyása a testi-szellemi tulajdonságok fejlődésére. Szerző, — mint a berlin-dahlemeri kutatóintézet emberi örökléstan osztályának vezetője, — végzett sokszorosan megismételt méréseket különböző körülmények között élő egy-, valamint kétetétjű ikreknél magasság-, mellkas-, koponyaadataokra stb. vonatkozólag. (rm.)

Eckstein: *Die encephalographische Darstellung der Ventrikel im Kindesalter. (Az agygyomrocsok ábrázolása a gyermekkorban.) Ergebn. d. inn. Med. u. Kinderheilk. 1927. Bd. 32.*

Szerző a düsseldorfi gyermekklinika 105 esetében a szokásos tarkó-táji agyvízkiöccsátás és levegőbefúvás után végrehajtott röntgenátvilágításokról és felvételekről számol be. Módszerére vonatkozólag kieme-

lendő, hogy az átvilágításokat a befűrés után csak pár óra múlva végezte, mikorra már az izgalmi jelenségek lezajlottak. Nagyobbmértvű zavarokat csupán epilepsziánál, s bénulásos állapotoknál észlelt a befűvéssel kapcsolatban. Igen jelentősek a vizsgálati eredmények a gümőkóros agyhártyagyulladásra vonatkozólag, amennyiben már a betegség legkorábbi stádiumában, midőn még csak a levezető tünetek vannak meg, (hetekig tartó fejfájások, jellemelváltozások) már kimutatható az agygyomrocsok lényeges kitágultsága. (Révész Margit dr.)

Vágó Károly: *Vázlatok az erkölcsileg fogyatékosok gyógyító pedagógiájáról. Gyermekvédelem Lapja 1928. XVII. évf. 8—9. szám.*

Szerző, akinek felfogását lapunk olvasói ismerik, most a *Gyermekvédelem Lapja* hasábjain száll síkra régi eszményeiért, az erkölcsileg veszélyeztetett ifjúság oktatóinak a gyógypedagógiai tanárképzőn leendő kiképzéséért. Azt mondja: „hazánkban az erkölcsileg fogyatékosok pedagógiája még nem kapcsolódott bele a gyógypedagógiába, de útja elkerülhetetlenül odavezet.“ Nem lehet már vita azon, hogy a bűnöző kiskorúaknál a gyógyító nevelés különleges eljárásaival érhetünk el nagyobb eredményeket. De nemcsak a szakemberekről beszél Vágó, sok megszívlelendő igazságot mond el a mai javítónevelés egyéb kívánalmairól is. Érdeke az ügynök, hogy szavai meghallgatásra találjanak.

E G Y E S Ü L E T I É L E T

MUNKÁT A VAKOKNAK!

A Vakokat Gyámolító Magyarországi Egyesület felkérésére József Ferenc királyi herceg és Anna királyi hercegnő elvállalta az egyesület országos fővédőségét s beiktatásuk június 6-án történt meg az egyesület Hermina-úti épületének nagytermében.

Az üdvözlő beszédekre a királyi herceg így válaszolt:

— Dédatyám, József nádor szellemében kívánom ezt az intézményt felvirágoztatni és továbbfejlesztetni. Tudom, ma nehéz feladat ez, mert a mai világban kevés a szeretet. A háborúban elesett véreink mintha magukkal vitték volna a szeretet szellemét, amelyre ma nagyobb szükség van, mint valaha. Én a vakokat ugyanolyan embereknek tekintem, mint saját magamat, akik ugyanolyan értékes polgárai az államnak, mint a többi. Nekik a honmentő munkából szintén ki kell venni a részüket a maguk munkájukkal. Jótékonykodásra is szükség van, a jótékonykodás azonban komoly dolog és nem ünnepeket kíván, mert csak csalódások következhetnek nagy ünnepek után. Majd a befejezett munka után nyugodtan ünnepelhetünk. A jótékonykodás a szív s az ész ügye, nem pedig sport. Én ezt az új feladatomat komoly munkának tekintem s nem alkuszom meg s nem nyugszom addig, amíg a lehetetlent el nem értem. Sajnos, a társadalom áldozatkészségéhez már nem szabad fordulni, mert nemcsak Budapesten, hanem főleg a vidéken minden fillér hiányzik, amit a polgárok jótékony célra kénytelenek adni. Éppen ezért első sorban munkához kívánjuk juttatni vak testvéreinket s ígérem, hogy bizalommal és szeretettel fogok önökkel együtt dolgozni.

A fenségek beiktatásakor a vakok ének- és zenekara gyönyörű zeneszámokat adott elő.

A Vakokat Gyámolító Egyesület fővédnöke, *Anna* királyi hercegnő sipeki *Balás Béla* országos elnök és sipeki *Balás Béláné* elnöknő kíséretében november 2-án meglátogatta a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület budapesti foglalkoztató intézetét. A királyi hercegnő érdeklődött a vakok szellemi és ipari oktatása iránt, megismerlélte a műhelyeket és az új szövő-fonó kísérleti műhelyt. Távozásakor annak a reményének adott kifejezést, hogy a vak munkások a szövő-fonóipar terén is versenyképes cikkeket fognak termelni.

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TÁRSASÁG

folyó évi október hó 25-én a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola előadó termében tartotta 1928. évi nagygyűlését.

Dr. Rottenbiller Fülöp államtitkár elnök a gyűlésen másirányú elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg, az elnöki tisztet *Ákos István* alelnök töltötte be, aki üdvözölvén a megjelent tagokat, különösen pedig Klug Péter orsz. szakfelügyelőt, és Székely Dezsőt, az Orsz. Gyermekvédő Liga titkárát, a nagygyűlést megnyitotta.

Elnök a Magyar Gyógypedagógiai Társaság nevében őszinte örömét fejezte ki abból az alkalomból, hogy a Gyógypedagógiai Tanárképző a közelmúltban 25 éves fennállásának jubileumát ülte. A tanárképző mai formájában óriási haladást jelent és ezért a Magyar Gyógypedagógiai Társaság köszönetét tolmácsolja dr. Hoór Károly min. osztálytanácsosnak, Klug Péter orsz. szakfelügyelőnek és mindenekelőtt dr. Tóth Zoltán igazgatónak.

Elnök köszönetet mondott még a közoktatásügyi kormánynak, valamint a székesfőváros tanácsának, továbbá több törvényhatóságnak és városi tanácsnak, hogy a Magyar Gyógypedagógiai Társaságot hathatósan támogatták.

Az elnök különösen kiemelte a székesfővárosnak a gyógypedagógia érdekében fogantatosított intézkedéseit, amelyek majdnem kizárólag dr. *Purébl Győző* tanácsnok, kormányfőtanácsos, egyet. m. tanár nevéhez fűződnek, aki Társaságunk működése iránt is mindenkor a legmelegebb érdeklődést tanusította, ajánlotta a nagygyűlésnek, hogy válassza meg nevezettet tiszteletbeli tagjává.

A nagygyűlés az elnök javaslatát elfogadva *dr. Purébl Győző tanácsnok, kormányfőtanácsos, egyet. m. tanárt egyhangúlag tiszteletbeli taggá választotta.*

Dr. Tóth Zoltán, a Társaság főtitkára jelentése következett ezután. Ebből megtudtuk, hogy Társaságunk az elmúlt évben is folytatta az alapszabályokban kitűzött céljának megvalósítását. Munkássága ennek megfelelően mindenkor kettős irányú volt, amennyiben a megtartott üléseken a gyógyítva nevelés fontosabb kérdéseit ismertették az előadók, a népművelési előadásokon pedig a fogyatékosok elleni küzdelem és a fogyatékosok védelme tárgyában tartottunk felvilágosító előadásokat. Sajnos, betegsége megakadályozta a főtitkárt abban, hogy az elmúlt évben a Társaság érdekében intenzívebb társadalmi munkásságot fejthesen ki, de hálás köszönettel kell adóznia az előadó uraknak, hogy ennek ellenére is lehetővé tették a társaság szakirányú működését.

A Társaság által rendezett hat szakülésen Pánczél Imre, Herodek Károly, Románné Goldzieher Klára, dr. Gurszky Ernő, dr. Szondi Lipót, Honvéd József és Nagy László tartottak előadásokat.

A fogyatékosok megelőzése és a fogyatékosok védelme tárgyában

Szentesen és Orosházán Bertók Andor tagtársunk szervezett előadásokat, ahol megjelentek és vele együtt közreműködtek még dr. Gurszky Ernő és Michels Fülöp tagtársak. Az előadóknak munkásságukért a Társaság ezúton is kifejezte hálás köszönését.

A szakülésekre vonatkozólag a titkári jelentés megemlítette, hogy bár az érdeklődés minden egyes esetben élénk volt, a hallgatók között inkább a gyógypedagógián kívül álló szakembereket lehetett nagyobb számban látni. Felkérte a titkár tagtársakat, hogy a Társaság szakülései iránt nagyobb érdeklődést tanúsítsanak, mert azok, akik különböző értékes problémáik felvetésével és kidolgozásával, fáradságot nem kímélve, a mi érdekünkben közreműködnek, joggal elvárhatják, hogy a közvetlen szakemberek részéről megfelelő érdeklődéssel találkozzanak.

Társaságunkat a múlt évben a leipzig IV. gyógypedagógiai kongresszusra, a váci siketnémák intézetének 125 éves jubileumára, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet 25 éves jubileumára, a Siketnémák és Vakok tarárai Országos Egyesületének közgyűlésére és a Magyar Elmeorvosok Országos Ertekezletére hívták meg. A Társaság elnöksége a képviselétről gondoskodott, kivéve a leipzig gyógypedagógiai kongresszust, ahcva, sajnos, megfelelő fedezet híján képviselőt nem tudtunk kiküldeni.

Munkásságunk körébe vontuk a Gyógypedagógiai Tanácsadó végleges formában való megszervezését is. Ebben a tárgyban dr. Schnell János, a tanácsadó vezetője, külön fog előterjesztést tenni.

Foglalkozott a Társaság a III. Gyógypedagógiai Országos Ertekezlet előkészítésével is. Ebben a tárgyban szintén külön előterjesztés készül.

A folyó évi szakülések megszervezésének tárgyában Társaságunk tagjaihoz fordult a főtítkár és felkérte mindazokat a tagtársakat, akik valamely minket érdekli problémával foglalkoznak, szíveskedjenek előadást tartani és illyértelmű elhatározásukat a főtítkárlal közölni, hogy a szakülések programjába előadásait felvehessük. Bejelentette, hogy a novemberi szakülésen Michels Fülöp, a decemberi szakülésen pedig dr. Schnell János fog előadást tartani. Felkérte dr. Schnell Jánost, a Gyógypedagógiai pszichológiai laboratórium vezetőjét, arra is, hogy a két évvel ezelőtt megszervezett, de a múlt évben már meg nem tartott referáló délutánokat, a laboratóriumban a Társaság tagjai részére hasonlóként egyszer megtartani szíveskedjék. A referáló délutánok ugyanis a Társaság tagjai számára igen nagy értéket jelentenek, mert lehetővé teszik azt, hogy a gyógypedagógiai és azzal kapcsolatos szakirodalom legújabb problémáival és a szakemberek törekvéseivel állandóan foglalkozhassunk. Eszerint tehát a jövőben minden hónapban egy referáló délutánt és egy szakülést tartanánk.

Bejelentette még a főtítkár, hogy a Társaság taglétszáma ebben az évben is növekedett. Ezúttal a Társaságba való felvételüket kérelmezték: Dr. Keresztes Gyula, a lipótmezei elmegyógyintézet orvosa, ajánlja dr. Révész Margit, dr. Rátz Jenő poliklinikai orvos, és Gansel Irén gyógypedagógiai tanár, ajánlja Eltes Mátyás.

A főtítkár végül mindazoknak, akik a Magyar Gyógypedagógiai Társaságot működésében támogatni szívesek voltak, a leghálásabb köszönését fejezte ki és felkérte a Társaság tagjait, hogy az elnökséget működésében érdeklődésükkel és lapunk megrendelésével továbbra is támogatni szíveskedjenek.

A Társaság a főtítkár jelentését köszönettel vette tudomásul.

Schreiner Ferenc előterjesztette a számvizsgáló-bizottság jelentését. A nagygyűlés ezt is elfogadta és a pénztárosnak, önzetlen működését megköszönve, a felmentvényt megadta.

Erre Eltes Mátyás, lapunk felelős szerkesztője, terjesztette elő a szerkesztők jelentését.

A nagygyűlés a szerkesztőknek és a lap munkatársainak köszönetet mondott elismerésre méltó munkásságukért.

Baranyay Géza pénztáros előterjesztette a Társaság 1928—1929-i költségvetését:

Eszerint a bevétel: előfizetésekből	4000 P
Tagdíjakból és adományokból	1000 P
	Összesen 5000 P

Kiadás: a Magyar Gyógypedagógiára	3000 P
Nyomtatványokra ,	1000 P
Apró kiadásokra	600 P
Tiszteletdíjakra	400 P
	5000 P

Bejelentette a pénztáros, hogy a Társaság folyóirata a „Magyar Gyógypedagógia“, az 1929. évtől kezdődően kéthavonként két-két ívnyi terjedelemben jelenik meg. Július, augusztusban nem lesz lap és így egy évben 10 ívet ad a lap előfizetőinek. Az előfizetés tagoknak ezentúl is 5 P lesz, de a nem-tagok és intézetek évente 20 P-t fizetnek. A bejelentést a nagygyűlés tudomásul vette.

Dr. Schnell János adta elő a Gyógypedagógiai Tanácsadó szervezete, működésére és hatáskörére vonatkozó javaslatát. Ezt is elfogadta a nagygyűlés.

Schulmann Adolf a Gyógypedagógiai beszédiskolák szükségességéről és azok szervezetéről tartott előadást.

Az előadáshoz fűződő vita kapcsán *dr. Tóth Zoltán* felkérte az előadót, hogy előadmányát a III. Gyógypedagógiai Kongresszus programjába is vétesse fel és világítsa meg azt, mikép lenne a beszédhibások individuális kezelése osztályrendszer keretében megoldható és hogy nem fenyegeti-e az ilyen osztályt a pszihikiai ragályozás veszedelme.

Koleszár József a beszédhibások összeírását sürgette, mert csak így lehet érdemlegesen határozni a teendőik felől. Ezzel a nagygyűlés véget ért.

HARMADIK EGYETEMES TANÜGYI KONGRESSZUS ÉS KIÁLLÍTÁS.

Folyó évi július hó első napjaiban folyt le a III. egyetemes tanügyi kongresszus, melynek tárgyalásain a gyógypedagógiai intézetek is jelentős munkával vettek részt. A budapesti intézetek és a pestkörnyéki kisegítő-iskolák képviselői jól megtöltötték a tárgyalótermet.

A nyitott ablakokon át erősen behallatszott az érettségire felépített tanítóképzőt követelő tanítóságnak a tanítóképzőintézeti tanársággal folytatott viaskodása, melyben — mint az előre látható volt — az elemi iskolai tanítóság javaslata nyerte el a többséget.

A gyógypedagógiai szakosztályban *dr. Tóth Zoltán*, *Szabó Károly* és *Schreiner Ferenc* volt az előadó.

Élénk vita után elfogadták a következő javaslatokat: a gyógypedagógiai eredményei a normálisok nevelésének és oktatásának területén is értékesíthessenek. Az 1921. évi XXX. t.-c.-ben és a törvény végrehajtása tárgyában 130.700. szám alatt kiadott 1922. évi rendeletben az érzéki és értelmi fogyatékosokra is kimondott tankötelezettség, megfelelő iskolák, intézetek és foglalkoztatók létesítése által a lehetőség szerint azonnal hajtassék végre; a fogyatékosok nyilvántartására megfelelő körzetek szerveztessenek; állapíttassék meg a fogyatékosok munkához való joga; történjék gondoskodás a fogyatékosok rokkantsági és agkori biztosításáról; szerveztessék meg a gyógypedagógiai főigazgatóság, melynek kebelében szakok szerinti felügyelők foglaljanak helyet.

A határozati javaslatokból különösen az a javaslat ragadta meg a figyelmünket, mely a fogyatékosok munkához való jogának törvényhozásilag való rendezését (*Schreiner*) és az értelemfogyatékosok intézeteinek szaporítását követelte (*Szabó K.*).

A legjobb nevelő munka, a fogyatékosokkal elért legkiválóbb tanítási eredmények meginognak, ha volt növendékeinknek a sokszoros előnyben lévő normálisokkal kell felvenniök a harcot a kenyéért. A fogyatékos a munkapiacra legtöbbször — hogy ne mondjam mindig — hátrányban marad az éperzékűvel és épelméjűvel szemben. És ha valamely munkában sikerült mégis elhelyezkednie, a legkisebb gazdasági leromlásnak ő adja meg az árát, mert a munkából őt bocsátják el legelsőnek. Ezért lézengenek annyian munka és kenyér nélkül. Ez az oka annak, hogy egyik-másik — mint az legutóbb is megtörtént — bűncselekményre vetemedik.

Nekünk, akik ezt látjuk, a tanult fogyatékosok érdekében, de munkánk eredménye érdekében is hangoztatnunk kell, hogy a fogyatékosoknak munkához való jogát a törvény rendezze.

Mondja ki a törvény, hogy az állam, a község, az egyházak stb. kötelesek azoknál a munkálatoknál, ahol a tanult fogyatékos megállja a helyét, ilyeneket alkalmazni, vagy pedig az ő készítményüket fogyasztani. Nem a normálisok kizorításáról — erre nincs is elég fogyatékosunk —, hanem a tanult fogyatékosok kenyérhezjuttatásáról van szó.

Mert nagy pazarlás az, hogy az állam drága intézetekben kitanítatja a siketet, a vakot, a gyengeelméjűt és a kenyérkeresés lehetőségét megadja neki s mikor arra kerül a sor, hogy az intézetből kilépve, a fogyatékos munkába álljon: mindenütt zárt ajtókra talál és munkakészsége dacára a tanult fogyatékos is éppúgy éhezni vagy koldulni kénytelen, mint a kiképzésben nem részesült sorstársa.

Nem kevésbé fontos az a javaslat is, mely a fogyatékos elméjük részére berendezett intézetek számának a gyarapítását sürgeti. Mert lehetetlen állapot az, hogy egyetlen állami intézetünk van 100—120 férőhellyel és *ha egy hely megüresedik, ezer-ezerkétszáz folyamodó nyújtja felvételért a kezét.*

A hét-nyolcemillió magyar nemzet, amely fenn tud tartani négy egyetemet és több főiskolát, egész bizonyosan tud 5—6 intézetet állítani értelemfogyatékos gyermekei számára.

Kartársaink a III. egyet. tanügyi kongresszus más szakosztályai-ban is részt vettek. *Puha László* pl. a fizetésekkel foglalkozó szakosztályban tett fontos szolgálatokat a gyógypedagógus tanárságnak.

A kiállításról szólva esodálatunknak kell kifejezést adnunk azok felett az aprólékossáig menő gyógypedagógiai munkák felett, amelyekkel a vakot olvasni, írni, rajzolni, — a siketet beszélni, — a gyengeelméjűt a helyes gondolkozásra tanítják.

Módszereinkből nem egyet láttunk megvalósítva a normálisok iskoláiban. Ez mindenestre helyes, mert ha valamely módszerrel megtanul olvasni, számolni az értelemfogyatékos, annál könnyebben megtanulja azt vele a normális képességű.

A baj csak ott van, hogy a normálisok iskolája, mikor átveszi a fogyatékosok módszerét (pl. a Lay-féle számképeket), nem jelzi azt, hogy ezt honnét vette át. Vagy mikor a Decroly-módszert alkalmazzák, nem tartják szükségesnek megemlíteni, hogy azt előbb a fogyatékosoknál próbálták ki.

Kiállításunk iránt elejétől végig nagy volt az érdeklődés s a leg-szebb elismerés, hogy annak anyagát elkérték és elvitték Helsingforsba a finneknek bemutatni.

A SIKETNÉMAK ÉS VAKOK TANÁRAINAK ORSZAGOS EGYESÜLETE

folyó évi július hó 2-án, Budapesten tartotta meg XXV. rendes közgyűlését, még pedig a gyógypedagógiai tanárképző főiskola igazgatóságának meghívására, a főiskola negyedszázados fennállásának jubiláris ünnepségével kapcsolatban a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület Székházában. Július 2-án délelőtt 9 órakor a közgyűlést megelőző választmányi ülés volt a Vakokat Gyámolító Országos Egyesületben. Fél 11 órakor az Egyesület tagjai résztvettek a tanárképző jubiláris ünnepélyén. A délután 3 órakor megtartott egyesületi közgyűlésen Kirschenheuter Ferenc igazgató: Domború kézitérképekről, *Puha László* tanár: Tantervvizízióról tartott előadást. (Kirschenheuter Ferenc igazgató előadását közöljük.) Ugyanekkor melegen ünnepelték Schannen Péter és Kirschenheuter Ferenc igazgatókat, akik 30 éve működnek a vakok oktatása terén.

Folyó évi szeptember hó 29-én látogatott választmányi ülést tartott az egyesület Vácott, a siketnémaik intézetének százados falai között. A sablonos beszámolót mellőzve, meg kell említenünk, mert különösen megragadta figyelmünket, *a gyógypedagógiai tanárok háza* létesítésének gondolatát, mely itt hangozott el először s amelynek megvalósításáért

késedelem nélkül kezdet kell fognunk. Igaz, hogy a megvalósítás lehetőségét ma még senki sem látja, de ez minket nem riaszt vissza a munkától, hiszen mi minden nap olyasmin fáradozunk, olyasmit valósítunk meg, amit mások lehetetlennek mondanak.

A gyógypedagógiai tanárok házában gondolatát a mielőbbi megvalósulás reményében a legmelegebben üdvözöljük s bár anyagiakban nem bővelkedünk, a szerkesztőség maga 100 (száz) pengővel járul hozzá.

A másik megemlézésre méltó esemény volt a siketnémaiskolák *tanterve* felett megindult vita. Nagy épüléssel hallgattuk a felszólalásokat, amelyekben kimondhatatlan úgyszeretet, páratlan buzgóság és teljes odaadás nyilatkozott meg. Megrázó volt, ami egyik-másik felszólaló ajkán elhangzott azért, mert nem érthette el a tantervben kitűzött célt: „a siketnémák tiszta beszédét”. Klug Péter orsz. szakfelügyelő, a tanult siketnémáknak az életben való boldogulására rámutatva, könnyűszerrel cszlatta el a kételkedők aggodalmait.

Sajnálni való, hogy ezt a vitát széles körben nem hallgatták, mert így nem vehettek róla tudomást azok sem, akik szeretik a tanáregyesületeknek szemére vetni, hogy ott szakkérdéseket nem tárgyalnak. Itt szó sem volt anyagi ügyekről, de a felszólalók lelkesedése messze túlhaladta az anyagi ügyekben összehívott tárgyalások színvonalát.

Erősen kiesendült az az óhaj, hogy a siketnémák mai oktatását alappilléreitől kezdve, teljesen át kellene alakítani.

Egyébként úgy határozta, hogy megvárják a budapestiek tantervjavaslatát és azon elindulva vitatják és szövegezik meg az új tantervet. (ém.)

A MAGYAR PSZICHOLÓGIAI TÁRSASÁG

második előadásülésén (folyó évi május 24-én) dr. *Juhász Andor* tanár tartotta meg székfoglaló előadását „*A lelki folyamatok megjelenési formái a tudatban*” címen. Mielőtt a címben jelzett tárgyra térne, előbb a pszichológia mai válságával foglalkozik. A modern világkép teljesen szakított az új kor materialista, mehanikus és kauzális hármasságával s ennek helyébe a spirituáлизmus, ideáлизmus és teleológia hármasságát tette. Ezért a régi asszociációs pszichológia helyébe, vagyis a *részek* kutatása helyébe az *egésznek* primátusa jutott (Ganzheit, Struktur, Persönlichkeit). Úgy látszik, mintha ma két *pszichológia* volna. A valóságban azonban nincsen két pszichológia, hanem csak ugyanannak a dolognak kétféle *szemszögből való vizsgálata*. Egyik az *összefüggéseket* kutatja, a másik azoknak *értelmét*. A *részszemléletből egészszemlélet* lett s e révén jut a filozófia ismét döntő súlyhoz.

Miután az első ülésen Ranschburg a természettudományok és Pauler a filozófia szempontjából jelölte ki a pszichológia helyét, most Juhász tisztán a pszichológia szempontjából teszi ugyanezt. A lélektan ráeszmélt arra, hogy csak a lelki *jelenségeket* és nem magát a *lelket* ismerheti meg. Túl vagyunk már *Hume* elvén, amely szerint a lélek a lelki jelenségek összege volna. Hogy mi a lélek, az tisztán a metafizika körébe eső probléma. A pszichológia ugyanis nem értékelmélet és nem ismerélmélet, mert az csakis a lelki jelenségek *leírásával* és *összefüggéseivel* foglalkozik, de azok *értékelésével* nem.

A filozófiával való kapcsolata — mondja — nem szorosabb, mint más szaktudományé, mert a filozófia belőle csak annyit merít, mint más szaktudományból, és viszont a pszichológia is végső problémáit éppen úgy kénytelen a filozófiára bízni, mint a többiek.

Ezek után áttért a címben jelölt témára s kifejti, hogy csak a *tudatos* jelenségek tekintendők *lelki* jelenségeknek. A tudat nem egyetlen szerv működéséhez, hanem az egész élő organizmushoz van kötve. A lélek és organizmus és viszonyának vizsgálata azonban a metafizikába tartozik.

A tudat a belékerülő jelenségeket viszonyba hozza önmagával és projiciálja önmagán kívül, vagy önmagába. A tudat nem a lélek, de nem is az *Én*. Az *Én* több, mint e kettő, mert benne van a test is. Az *Én*-nek egy pillanatnyi keresztmetszete a *személyiség*. A pszichológiának a lelki jelenségeket mindig az *Én*-nel való összefüggésben kell vizsgálnia.

A tudat nagy rendezőmunkát végez, mely főként a lelki jelenségek egységében, a felfogás kollektivitásában és a tudat kategóriáiban nyilvánul.

A *nem-Én* jelenségei között nincsen egység, ezért kell az objektív jelenségek vizsgálatával olyan sokféle tudománynak foglalkoznia. De a tudat a lelki jelenségeket egységbe foglalja s ezért a lelki jelenségek vizsgálata egyetlen tudomány tárgya.

A kollektíválás abban áll, hogy a benyomások milliói a tudatban egészekké, struktúrákká csoportosulnak, melyeknek törvényszerűsége más mint a részeké.

A tudat a befolyásokat bizonyos felfogási formákba kényszeríti, melyek között a legfőbbek: *az idő, tér, sebesség, minőség, mennyiség, szín, világosság és magasság*, melyeket az előadó részletesen jellemez.

A tudat a kategóriák segítségével éri el azt a célt, hogy lehető kevés erő felhasználásával rendezze és dolgozza fel a rátörő számtalan benyomást és így a tudatban egy célszerű védelmi berendezést ismerünk fel.

(*Juvancz Iréneusz.*)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Dr. Purébl Győző a Magyar Gyógypedagógiai Társaság tiszteletbeli tagja. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság folyó évi október 25-i nagygyűlésén dr. Purébl Győző kormányfőtanácsos, székesfővárosi tanácsnok, egyetemi magántanárt tiszteletbeli tagjává választotta. A megválasztást november 6-án küldöttség jelentette be a tanácsnok úrnak, akit előbb Akos István ügyvezető elnök, majd dr. Tóth Zoltán főtitkár, a gyógypedagógiai tanárképző főiskola igazgatója üdvözölt.

A tanácsnok úr szívesen fogadta a küldöttséget, válaszolta a küzdelmet, amit az intézetekért folytatni kell, végül megígérte, hogy nagy elfoglaltsága mellett is részt fog venni a Társaság üléssein.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola 25 éves jubileuma. Ünnepet ült folyó évi július hó 2-án tanárképző főiskolánk. Díszes ünnepély keretében méltatta a gyógypedagógiai irányzat megteremtésének 25. évfordulóját. Szándékában, céljában osztozkodott vele a gyógypedagógiai tanárok egyetemessége is, igazolván ezzel jelentős mivoltát annak az átfogó gondolatnak, melyet a „gyógypedagógia” fogalma rejt. Az ünneplő előkelő közönség mindenekelőtt halálját róttta le Náray-Szabó Sándor emléke iránt, kinek temetői nyugvóhelyén Schreiner Ferenc, a tanárképző előadó tanára, méltatta annak a nagy férfiúnak elvülhetetlen érdemeit, ki a magyar gyógypedagógiának olyan alapokat szabott, hogy rajtuk európai hírre emelkedhettünk. Majd a tanárképző főiskola házi ünnepének folyamán dr. Tóth Zoltán, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója, értékelte hatalmas, lendületes beszéd keretében a gyógypedagógiai nevelés 25 éves fejlődését, midőn végigtekintett mindazoknak érdemes munkásságán, kik a magyar gyógypedagógiát szerzetében kiépíteni, tudományos voltában megalapozni, fejlődésében előbbrelendíteni segítették. Az ünnep bensőségét, emelkedettségét növelte Klebelsberg Kunó gróf, vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ónagyméltóságának ama épp akkor köztudomásúvá lett rendelkezése, hogy a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola képzési idejét, a tanárképző nagykonceptiójú igazgatójának, egyben tanári karának javaslata alapján, négy évfolyamban állapította meg. Ebben az ünneplő tanárság munkájának igaz elismerését, fáradozásának legkomolyabb értékelését látta. És ha nagy volt a lelkesedés, az áldozatos munkakészség a mult sok évtizedében, annak nagysága meg nem apadhat a jövőöökben sem, mert a legmagasabb helyről ért méltató elismerés új energiákat szított, diadal felé törekvő új erőket növesztett. Az ünnepély tartalmilag rendkívüli értéket nyert ama üdvözlések révén is, melyekkel nagyjaink a gyógypedagógiai gondolat multjának hódoltak. Dr. Hoór Károly miniszteri osztálytanácsos

tolmácsolta a kultuszminister úr üdvözlését. Dr. Ranschburg Pál egyet. tanár, egészségügyi főtanácsos. Klug Péter szakfelügyelő. Herodek Károly igazgató-elnök, Eltes Mátvás, Szabó Károly és Vándory Dezső igazgatók, valamint Demjén Antal tanár a vezetésük alatt álló intézmények és testületek nevében mondottak üdvözlő szónoklatokat. Ez alkalommal leplezték le Náray-Szabó Sándor, Borbély Sándor és Berkes János olajfestményű arcképeit, melyeket a tanárképző főiskola részére Füzesy Árpád festőművész tanártársunk készített mesteri vonalakkal, élet-sugaras színekkel.

A gyógypedagógiai pszichológiai m. kir. laboratórium negyedszázados határkövénél. A dr. Ranschburg Pál egyet. tanár, egészségügyi főtanácsos által alapított és a budapesti állami kiegészítő-iskolában elhelyezett pszichológiai laboratórium most üli fennállásának negyedszázados jubileumát.

Hogy ez a laboratórium mit jelent a magyar tudománynak, különösen pedig a magyar gyermektanulmányozásnak: azt hívatottak avatott tolla tárja majd a magyar tudományos világ elé.

De nemcsak a magyar tudományos körök érdeklődését keltette fel maga iránt ez a szerény külsőségek közt is nagyszerű tudományos búvárkodást végző intézet, hanem a külföldét is. Akár a német, akár a francia, angol, olasz, orosz, lengyel vagy más művelt nemzet lélektani kutatóinak műveit forgatjuk, dr. Ranschburg Pál nevével és az ő laboratóriumának eredményeivel valamennyi foglalkozik s azokat elismeréssel idézi. Nincs az emberi elmének olyan rendes vagy rendellenes működési területe, ahova a laboratórium kutatása bele nem világított.

De mégis legtöbbször köszönhet a laboratóriumnak a gyengeelméjű gyermekek oktatására szolgáló budapesti állami kiegészítő-iskola, ahol az odakerült gyermekek ezreien végeztek lélektani vizsgálatokat a laboratórium vezetője vagy az általa kiképzett jelesnél-jelesebb szakemberek serege.

Dr. Török Béla emléke. Mint minden évben, most is nagy ünnepe volt a nagyothallók „*Dr. Török Béla székesfővárosi intézetének*“ a Béla-nap. Ezen a napon szokott hódolni az intézet növendékserege és tanári kara az intézet megalapításának kezdeményezője, boldogult Török professzor emléke előtt.

Az ünnepély most is magán viselte a meleg szeretet és tisztelet érzését. Minden mozzanatából és az elhangzott beszédekből kitűnt a hálás és rajongó szeretet a nagy ember emléke iránt.

Vida Lajos, az intézet igazgatója üdvözölte az ünneplőket:

„Hálás és szerető szívvel köszöntöm mélyen tisztelt vendégeinket, kik eljöttek hozzánk azért, hogy intézetünknek mai ünnepén részt vegyenek. Intézetünknek minden évben megvan ez az ünnepe, amikor azt az embert ünnepeljük, aki elvetette intézményük magvát. Olyan nagy feladatot nem akarok megoldani hogy én az ő érdemeit méltassam, csak hálámat akarom kifejezni mindazon nemes és jó cselekedetért, melyeket az intézetünk megalapítása ügyében tett.

De hálámat fejezem ki dr. *Purébl Győző* tanácsnok úrnak is, ki az elvetett magot, mostoha viszonyok között is, eredményesen csiráztatta és szépen serdülő fává növelte. Hálás köszönetet mondok neki még azért a szíves készségért is, mellyel elfáradt hozzánk, hogy a mi kis, de meleg ünnepélyünket megnyissa.

Tisztelettel és szeretettel kérem a Tanácsnok urat, kegyeskedjék az ünnepélyünket megnyitni.

Purébl tanácsnok körülbelül a következőkben nyitotta meg az ünnepélyt:

„Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Immáron három esztendeje annak, hogy ez intézet falai között dr. Török Béla emlékünnepeit üljük. Ezzel emléket állítunk annak a férfinak, aki látnoki szemmel tudta megállapítani már abban az időben, hogy szükségünk van egy ilyen intézményre, hol a gyámoltalan gyermekeket emberré nevelve, visszadjuk a társadalomnak és a hazának. Régente azon a nézetem voltak, hogy csak egészséges gyermekeknek kell az iskola. Ma már azonban

sok győgyopedagógiai intézet van az országban, mert belátták, hogy igenis azoknak is szüksegük van oktatásra, akiket a sors bizonyos mertekben megrövidített. A város karolta fel az eszmét, melyet dr. Török Béla az intézet megalapítására kitermelt. Csakhogy eme győgyopedagógiai intézetbe, mely már három éve folytatja áldásos működését, mind több és több gyermek kerül be. Látjuk, hogy falai szüke, befogadóképességük most már kicsi. Azert össze kell rognunk és teljes erővel azon lennünk, hogy egy nagyobb intézettel cseréljük fel a már meglévőt. Nem mutasztatom el, hogy rá ne mutassak arra, hogy ez az intézet a többi külföldi intézet nivóján áll, mint azt örömmel hallottam Vida igazgató úrtól, ki éppen most tért vissza németországi tanulmányútfjáról. Ezzel kapcsolatban fejezem ki az igazgató urnak, valamint a tanári karnak hálás köszönetemet odaadó munkálkodásukért. Adja Isten, hogy Török Béla szellemében fejlődjék hatalmassá ezen intézmény. Ebben a gondolatban nyitóm meg az ünnepélyt!“

Alig hangzottak el a tanácsnok úrnak élénk tetszéssel kísért megnyitó szavai, máris az emelvényen állt *Zilahy Mária* növendék és szavalta *Benke Tibor*: „Dr. Török Béla emlékezetére“ című költeményét, melyet lapunk mult évi számában közöltünk.

A megható költemény elhangzása után dr. *Krizs Árpád* törv. hat. bizottsági tag lépett az emelvényre, hogy dr. Török Béla érdemét és meleg, humánus szívét méltassa. Szavainak tartalma a következő volt:

Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Az emberi lelkek Romain Rolland szerint olyanok, mint a hegycsúcsok, melyeket felhők burkolnak be. Jobban és könnyebben lélelünk ott, mint a földön és az ottani levegő megtisztítja a szívet faltjaitól. Ha a hétköznap emberei felemelkedtek ezekre a csúcsokra, akkor szálljanak le a mindennapi harcra egy-egy szívvel. Mi ezt cselekdjük ma, mikor felemelkedünk és egy nagy lélek emlékét ünnepeljük. Mert Török Béla egyike volt a nagy lelkeknek. Nagy volt mint ember, nagy volt mint tudós, nagy volt mint orvos, mint családapa, mint hűséges munkása a magyarságnak. Szerette a természetet és sokszor puskával a vállán barangolta az erdőket, ligeteket és mezőket. Pihenést nem ismert. Nemesak szónokolt a szeretetről, hanem gyakorolta is azt: kikben meglátta az élet szenvedéseit, azokon segített. Ez vezette Őt akkor is, amikor a gyámoltalanokon segíteni akart. Így szerezte meg azokat az eszközöket, melyekre a nagyothallók boldogulhatásának szüksege van.

Emlékszem azon szomorú éjjelre, mikor az Isten rendelése megakasztotta Őt további munkájában. Emlékszem, mikor ott álltunk halálos ágya mellett. Arcán meglátszottak a nehéz betegség nyomai. Szeme, az a szelíd szürkés-kék szeme lecsukódott, daliás termete megtört. Akkor suhant át a halál lehelete a kis szobán. Elmúlt...

Nagyon érezzük a veszteséget. De a feltolakodó keserűség érzését elnyomja már a megnyugvás, mert hisz Ő itt él a szívünkben, itt él a lelkünkben.

És most folytatom ott, ahol elkezdtem. Az ember fent jár a csúcsokon. A levegő letisztítja a szív faltjait. Az ember jobban érzi magát ott fent; lelkünk meggazdagszik altruizmusban. És ott fenn a csúcsokon keletkezik Török Béla vakító tűzoszlopa, ami a további életörömet adja nekünk és mutatja a haladás útját.

Ennek a nagy ünnepnek alkalmából kérem az Istent, adjon ennek a szerencsétlen országnak sok ilyen nagy lelket, hogy ezeknek a lelkeknek szellemében virágozzék fel Nagy-Magyarország.“

A hallgatóság együttérzését mi sem mutatta jobban, mint az, hogy az arcokra kivésődött az igaz szeretet és hála érzése Török Béla iránt dr. *Krizs* szavaira.

Lichtmann Petronella növendék szavalta el ezután a siketnéma költőnő, *Krüszelyi Erzsébet* „A csend zenéje“ c. költeményét. Ritkán ragad úgy magával egy költemény hallgatóságot, mint ez ragadta meg az ünneplőket.

Utána dr. *Bárcki Gusztáv* tartott beszámolót az intézet logopediai laboratóriumának legutóbbi munkálkodásáról „A némaság profilakszisa“ címen, melynek során a következőket mondotta:

„A modern orvostudomány a profilaktikus problémáknak mind nagyobb és nagyobb fontosságot tulajdonít.

A testvér siketnémaintézetek profilaktikus problémái nehezen bogozhatók ki.

A nagyothallók intézetének a profilakszisból szintén ki kell venni a részét. Mert ilyen intézmény igazán csak akkor fejt ki tökéletes munkát, ha nemcsak falai között folyik beszületes munka, hanem ez a beszületes munka a falakon kívül is elárad és eljut a közönség szívéhez és értelméhez. Az adófizető polgárnak azzal a jóleső tudattal kell tekintenie intézményeinkre, hogy bajában ezek részéről biztos támogatásra számíthat.

A mi intézetünk profilaktikus munkája a beszédre terjed ki. Főtörekvésünknek annak kell lennie, hogy polgártársaink beszédét, ahol annak léte veszélyben forog, meentsük. Ne válják némává egyetlen magyar ajak sem.

Részint a mi tudományos képzettségünk emelése, részint munkánk tudományos megalapozása céljából tettük vizsgálat tárgyává a magyar beszéd hangjait.

A gondolat nem új. A hamburgi fonetikai laboratórium tartozik az elsők közé, mely ezen a téren szép eredményeket mutathat fel, főleg a német nyelvre vonatkozólag. A mi utolsó kísérletünk a röntgenfelvételeken alapszik. Szerencsés voltam ezt a munkát közelről látni. Ezekre a nyomokon indultunk mi is. A magyar beszéd ily irányú vizsgálatára nézve a mi munkánk úttörő, ennél fogva nehéz is. Nehéz munkánkban szerencsénk is volt: nevezetesen a röntgennegatívokról való pozitív kép átképzése, minden várakozáson felül sikerült. Így aztán sikerült megállapítani ezek alapján az összes magyarbeszédhangok pontos izomtechnikájának az egymásutánját, s úgy hisszük, hogy ezáltal közelebb jutottunk a beszéd patológiájának a megértéséhez.

Eddig lennie a munka az intézet falai között. Ezeket az eredményeket most könyvbe foglalva a nagy közönség számára kibocsátjuk. Ezáltal igyekszünk az arra rászorult közönség előtt feltárni, tudatossá tenni. Mivel ismerjük azt a tényt, hogy a 4 éves korig megsiketült gyermek 6 hónap alatt megnemül, feltétlenül szükséges a némaság profilakszisaként azoknak a szülőknek, kik ebbe a rettenetes helyzetbe jutnak, a beszédet tudatossá tenni, hogy gyermekeikkel optikai úton is tudjanak beszélgetni.

Lehet, hogy munkánk más téren is hasznosítható lesz. Talán hasznosnak fogják könyvünket forgatni azok is, kiknek a magyar beszéd zenezetes tisztasága a kenyerük: színészek, tanárok, tanítók, papok, képviselők stb. Azt hiszem, a siketnéma-intézeti tanárok is örömmel forgatják majd ezt az úttörő munkát, melynek nyomán — legalább is azt reméljük — jön majd a folytatólagos többi munka: a magyar beszéd életana és végül a magyar beszéd patológiája.

Mi reméljük, hogy ezen kis morzsával hozzájárulunk a némaság profilakszisának óriási munkájához és e hazában nem lesz magyar, kinek ajkai némává zárulva, megszűntek volna hangosan dicsérni az Urat. Ezt a munkát hoztuk mi Török tanár úrnak Béla-napi emlékül.

A nagy tetszéssel fogadott előadás után egy igen szép „Esküszünk“ című irreidenta színdarabot játszottak el a növendékek, melyet Erdélyi Béla írt.

Dr. Purébl tanácsnok zárta be végül az ünnepélyt a következő szavakkal:

„Béla-napot ünnepelünk ma. Biznyságot tettünk Isten és ember előtt, hogy nemcsak élőknek vannak Béla napjaik, hanem emléket tudunk nyújtani a holtaknak is. Ebben a pillanatban én is meghajtom, Török Béla, kedves jó alapítónk, emléked előtt a főváros zászlaját és itt ígérem Neked, hogy amit megkezdettél, azt mi folytatni fogjuk. Azoknak a gyermekeknek, kik itt nevelődnek, tudniok kell, hogy eme intézet megalapításának az érdeme a Te nevedhez fűződik és azok, kik őket tanítják, a Te utódaid. Nem hiszem, hogy lenne olyan közöttünk, kinek a szemébe ne jött volna egy-egy könnyecsepp, miközben ezek a kedves kis gyermekek olyan szép, hazafias dolgokat mondtak el.

És ha ezeket Török Béla is láthatta volna, és látta volna, hogy ezek a gyermekek hogyan csatolódnak vissza a halló emberek társadalmához, bizonyosan meg lenne elégedve, mert amit Ő félbehagyott, mi azt folytatjuk.

Dr. Bárezi Gusztáv az intézeti laboratórium munkájának keretében ajándékot tett le, mely ugyancsak Török Béla ajándéka, — és én a Török Béla nevében, de a főváros nevében is megköszönöm. Szébb emléket nem is ajándékozhatott volna.

Kérem az Igazgató urat a tanárokkal együtt, hogy folytassák ezt a munkát oly lélekkel és oly szívvel, mint eddig. Vezessék a gyermekek tanítását és nevelését oly buzgalommal és olyan szellemben, aminőben megkezdették, hogy visszaadhassák elsősorban a szüleiknek, a hazának és a fővárosnak. Isten áldását kérem ehhez a munkához!"

Közli: *Vida Lajos.*

Miskolcon megnyílt a kisegítő-iskola. Lapunk legutóbbi számában hírt adtunk arról a mozgalomról, amely Miskolcon kisegítő-iskolát kívánt létesíteni. A kisegítő-iskola a tanév elején megnyílt. A Soltész Kálmán-utcai elemi iskolában elhelyezett I—II. osztályt *Tóth Anna*, a Kun József-utcai iskolában elhelyezett I—II. osztályt pedig *Miskolczi Gábor* vezeti. A tanítás és nevelés érdekében jobban szerettük volna, ha nem összevont osztályokat, hanem külön I. és külön II. osztályt nyitnak, de azt is tudjuk, hogy a helyi viszonyokkal — főleg így kezdetben — az ügy érdekében meg kell alkudni.

Tanulmányút. Lapunk felelős szerkesztője a nyár folyamán kint járt Breslauban a németországi kisegítő-iskolai tanítók XII. értekezletén és a kisegítő-iskolai tanítók egyesülete fennállása 30 éves jubileumán. Beszámolóját lapunk legközelebbi számában kezdi meg.

Cházár András-emlékünnp. A szokásos Cházár-emlékünnpere, — melyen a váci intézet tanári kara szokott áldozni a nagy emberbarát emlékének, — díszes nagy közönség gyűlt össze szeptember 29-én. A Cházár-emlékszerleggel kezében ezúttal *Plichta Béla* tartotta az emlékbeszédet. A szónok lebilincselően őszinte hangon fejtegette, hogy a siketnémaintézeti tanárság nem megelégedett. A továbbiakban lelket megkapóan szólt a nagy magyar emberbarátról és elvezette a hallgató-sárot a váci intézet bölcsőjéig s megállapította, hogy az akkori krónikáírók, akik sokszor egész jelentéktelen eseménynek is helytadtak az intézeti történet lapjain, magáról Cházárról s annak az intézetben tett látogatásáról nem emlékeznek meg. A díszes hallgatóság odaadó figyelemmel hallgatta, nagy és általános tetszéssel jutalmazta a szónokot.

Csökkenatlátású gyermekek iskolája. Új típusú intézmény létesült a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézetével kapcsolatban a csökkentlátású gyermekek részére. Az 1928/29. tanévben 16 ilyen gyermek részesül oktatásban. Csökkentlátásúnak mondunk minden olyan tanulót, akinek egyik szemén a rendes, vagy üveggel javított látóképessége legalább $\frac{3}{100}$ -ad, vagyis a normális látóképesség $\frac{1}{4}$ -e, a másik szemnek látóképessége pedig $\frac{1}{4}$ -nél csekélyebb. Hogy az ily speciális iskola a fogyatékos látással bíró gyermekek részére milyen áldás, kellőképen értékelni alig lehetséges. Csökkent látóképességű gyermekek részére a nyugati államok rendre létesítik az iskolákat. Berlinben például két ilyen iskola van, az egyikben 115 és a másikban 130 a tanulók száma. Az eszmét a szemorvosok és a gyógypedagógusok vetették fel és igyekeztek a gyakorlati megvalósítás terére vinni. A csökkentlátású gyermekek oktatása főképpen optikai úton történik, de a szükséghez képest a tapintási érzékszervet is igénybe veszi.

Valóban örvendetes, hogy ezt az intézményt hazánk fővárosában is megvalósították. Kívánatos lenne azt szélesebb körben is hozzáférhetővé tenni s annak áldásait nemcsak a bentlakó intézeti növendékekre, hanem — az egyes elemi iskolák mellett nyitott osztályokban — bejáró növendékekre is kiterjeszteni. A gyengénlátók iskoláját Kárpáty Ottó kartársunk vezeti.

C. Marhold Halle a. d. Saale jeles könyvkereskedőcég „Heilpädagogik und Medizin“ című könyvjegyzékét lapunk mai számához csatoltan megküldöttük t. olvasóinknak. A cég a gyógypedagógia minden ágazatáról ad ki tudományos és gyakorlati munkákat s azokat az egész világon olvassák.

G Y Á S Z R O V A T.

† **Kunsch Ferenc.** A siketnémák debreceni intézete Tanári Testületének szeretett s nagyrabecsült tagja Kunsch Ferenc áll. siketnéma-intézeti tanár, volt tart. hadnagy, több vitézségi érem tulajdonosa augusztus hó 30-án váratlanul elhunyt. Az elhunyt fáradhatatlan buzgalommal és szeretettel 18 éven át munkálkodott a sorssujtotta siketnéma gyermekek megmentésén; mint katona fántoríthatatlan hűséggel, és vitéz bátorsággal küzdötte végig a világháborút. Polgári és katonai hivatásának lelkiismeretes teljesítése idő előtt örölte fel erejét s nyitotta meg a sírt előtte. Emlékét kegyelettel ápolni fogjuk!

† **Özv. Dorner Mihályné.** Június hó 3-án temették el a farkasréti temetőben özv. Dorner Mihálynét, a budai állami gyógypedagógiai intézet volt gazdasszonyát. Elhunyt pótolhatatlan veszteséget szeretteinek, de fájó szívvel gyászolják azok a tanárjelöltek is, akik az elhunyt gazdasszonykodása alatt az intézetben gyakornokoskodtak és az a sok száz növendék, aki mind érezte az elhunyt jó szívének anyai gondoskodását. Ahol csak tehetette, segített az intézeti életet otthoniassá, kellemessé tenni a növendékeknek s a bentlakó tanároknak.

† **Berkovits René dr.** volt nagyváradai ideg orvos tragikus haláláról a napilapok is megemlékeztek. A tehetséges fiatal orvos annakidején foglalkozott gyógypedagógiai kérdésekkel és kiséítőiskolát akart állítani Nagyváradon. A növendékek könnyebb kiválogatására az akkortájban feltűnt Binet-féle intelligenciapróbákat használta fel és azokat saját elgondolása szerint átalakította. Ezekkel vizsgálta a nagyváradai gyermekeket, de sajnos, a kiséítőiskola megnyitását a háború megakadályozta.

Nyugodjanak békében!

A KIADÓHIVATAL KÖZLEMÉNYEI.

Tisztelettel kérjük a hátralékban levő igen tisztelt előfizetőinket a melékelt csekklap felhasználásával az előfizetési díj beküldésére. — Az előfizetési és tagsági díj a Társaság tagjainak 5 pengő, nem tagoknak, intézeteknek 10 pengő.

Örömmel közölhetjük, hogy lapunk a jövő 1929. évben kéthavonként jelenik meg. Az előfizetési díj tagoknak továbbra is 5 pengő marad; nem tagoknak, intézeteknek stb. azonban 20 pengő lesz.

1928. évre előfizettek: All. fiúnevelő otthon Székesfehérvár 10, All. kiséítő isk. Újpest 10, All. siketnéma int. Szeged 10, All. fiúnevelő otthon Budapest 10, All. fiúnevelő otthon Aszód 10, All. kiséítő iskola Csongrád 10, All. kiséítő iskola Szeged 10, All. siketnéma intézet Kaposvár 10, Baranyay Jenő dr. 5, Balázs Géza 5, Bárczi Gusztáv dr. 5, Derbész Bertalan 5, Ehling Jakab 5, Frey József 5, Gócs Ottó 2, Igler Antal 5, Michels Fülöp 5, Markovics Árpád 5, Némethy Kázmér 5, Nyomorék gyermekek intézete 12, Pető Imre 5, Puha László 5, Séder Ida 5, Siketnéma fiúk áll. foglalkoztató int. Vác 5, Szatmáry Antal és Antalné 10, Székesfővárosi pedagógiai könyvtár 6-40, Szórády István dr. 5, Szlavkowszky Endre 5, Telkes Alfréd 5, Tiffert György 5, Thüringer János 5, Schulmann Adolf 5, Welbach Zsigmond 5, Wernitz József 5, Gansel Irén 5, Lengyel Gy. 3, Schnell J. dr. 5 P.

Zsenaty Dezső kiadóhiv. vezető.